

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMUI

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSIOSIOS RINKIMŲ KOMISIJOS PIRMININKO 2011 METŲ ATASKAITA

1. ĮVADAS	2
2. RINKIMŲ KOMISIJOS	2
2.1 Vyriausioji rinkimų komisija	2
2.2 Apygardų (savivaldybių) rinkimų komisijos	4
2.3 Apylinkių rinkimų komisijos	5
2.3 Vyriausiosios rinkimų komisijos sekretoriatas	7
3. SAVIVALDYBIŲ TARYBŲ RINKIMŲ APŽVALGA	8
3.1 Kandidatai. Kandidatų registravimas.	8
3.2 Rinkimų naujovė – išsikėlę kandidatai	12
3.3 Pirmumo balsai	13
3.4 Savivaldybių tarybų sudėtis. Amžiaus vidurkis. Lytis. Išsilavinimas.	13
3.5 Rinkėjo kortelės. Rinkėjų aktyvumas balsuojant iš anksto	14
3.6 Kandidatų registravimo ir rinkėjų informavimo klausimai	17
4. RINKIMŲ ORGANIZAVIMAS	19
4.1 Savivaldybių rinkimų komisijų sudarymas	19
4.2 Rinkėjų informavimas telefonu 1855	20
4.3 Rinkimų kompiuterizavimas	21
4.4 Internetinis balsavimas	23
5. VALSTYBĖS BIUDŽETO ASIGNAVIMAI RINKIMAMS ORGANIZUOTI IR VYKDYTI BEI VYRIAUSIOSIOS RINKIMŲ KOMISIJOS VEIKLAI UŽTIKRINTI. ASIGNAVIMAI POLITINĖMS PARTIJOMS	24
5.3. Valstybės biudžeto lėšos ir jų panaudojimas	24
5.4. Asignavimai (iki 2011 m. dotacijos) politinių partijų veiklai finansuoti	27
6. POLITINIŲ PARTIJŲ IR POLITINIŲ KAMPANIJŲ FINANSAVIMO KONTROLĖ	27
6.1. Nauja Įstatymo redakcija	27
6.2. Savivaldos rinkimų politinė kampanija	28
6.3. Politinės kampanijos stebėseną	32
6.4. Politinių partijų ir politinių kampanijų pajamų finansavimo kontrolė	32
6.5. Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupės vertinimas dėl politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo skaidrumo	34
6.6. Rekomendacijų įgyvendinimas	35
7. RINKIMŲ GINČAI	37
8. SAVIVALDYBIŲ TARYBŲ SUDĖTIES KAITA PASKELBUS RINKIMŲ REZULTATUS.	39
9. IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	40

1. ĮVADAS

Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija yra Konstitucijoje numatyta nuolatinė aukščiausioji rinkimų ir referendumų organizavimo ir vykdymo valstybės institucija.

Svarbiausia Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos misija yra organizuoti ir vykdyti rinkimus bei referendumus. Lietuvoje tiesioginiuose rinkimuose piliečiai renka Respublikos Prezidentą, 141 Seimo narį, gyventojai renka savivaldybių tarybų narius, Lietuvos Respublikos piliečiai ir Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai, nuolat gyvenantys Lietuvoje, renka 12 Europos Parlamento narių. Referendumą svarbiausiems Tautos ir Valstybės gyvenimo klausimams spręsti skelbia Lietuvos Respublikos Seimas. Seimas skelbia referendumą savo iniciatyva arba, kai skelbti referendumą reikalauja ne mažiau kaip 300 tūkstančių piliečių. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija kartu su kitomis rinkimų ir referendumo komisijomis organizuoja ir vykdo rinkimus bei referendumus.

Vyriausiajai rinkimų komisijai taip pat pavesta registruoti piliečių įstatymų leidybos iniciatyvos grupes, referendumo iniciatyvines grupes, išduoti joms parašų rinkimo lapus ir patikrinti, ar surinkti parašai atitinka rinkimų įstatymų reikalavimus.

Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymu Vyriausiajai rinkimų komisijai kartu su kitomis institucijomis pavesta kontroliuoti politinių partijų finansinę veiklą ir politinių kampanijų finansavimą. Vyriausioji rinkimų komisija kaupia politinių partijų, kitų politinių kampanijų dalyvių, žiniasklaidos politinės reklamos skleidimo ir stebėsenos ataskaitas. Taip pat ataskaitas apie pajamas ir išlaidas, aukotojus, skelbia jų duomenis interneto tinklapyje, užsako politinių kampanijų auditą. Vyriausioji rinkimų komisija pagal rinkėjų paduotus balsus ir nustatiusi ar nebuvo įstatymų pažeidimų, paskaičiuoja politinėms partijoms valstybės biudžeto asignavimus bei rinkimų agitacijos išlaidų kompensacijas.

Artimiausiu metu Seimas spręs klausimą dėl Europos Sąjungos valstybių narių piliečių iniciatyvos įgyvendinimo ir Vyriausiajai rinkimų komisijai numatoma nustatyti atitinkamas funkcijas įgyvendinant minėtą iniciatyvą.

Rinkimų ar referendumo metu rinkimų komisijose dirba apie 16 tūkstančių piliečių. Paprastai rinkimų komisijų veiklą stebi apie 15-20 tūkstančių stebėtojų.

2. RINKIMŲ KOMISIJOS

2.1 Vyriausioji rinkimų komisija

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje nustatyta, kad Vyriausiąją rinkimų komisiją sudaro ir keičia jos sudėtį Lietuvos Respublikos Seimas.

Konkreči Vyriausiosios rinkimų komisijos sudarymo ir keitimo tvarka, pagrindinės komisijos funkcijos ir veiklos kryptys nustatytos Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos įstatyme. Įstatyme nustatyta Vyriausiosios rinkimų komisijos sudarymo tvarka ir jos sudėties formavimo principai privalo užtikrinti, kad Vyriausioji rinkimų komisija būtų institucija, kurios veikla grindžiama teisėtumo, nepriklausomumo, kolegialumo, viešumo ir nešališkumo principais. Vyriausioji rinkimų komisija garantuoja vienodą rinkimų ir Referendumo įstatymų taikymą visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje. Vyriausioji rinkimų komisija, įgyvendindama savo funkcijas ir priimdama sprendimus jos kompetencijai priklausančiais klausimais, yra nepriklausoma. Jokia valstybės institucija ar pareigūnas negali duoti privalomų nurodymų dėl Vyriausiosios rinkimų komisijos kompetencijai priklausančių klausimų sprendimo. Politinėms partijoms, kandidatams suteikta teisė Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimus dėl rinkimų organizavimo, rinkimų rezultatų nustatymo apskūsti Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui ir sulaukti Teismo sprendimo iki rinkimų dienos ar iki renkamų institucijų darbo pradžios. Dėl Seimo ir Respublikos Prezidento rinkimų gali būti prašoma Konstitucinio Teismo išvados.

Lietuvoje vyksta laisvi ir sąžiningi rinkimai. Vykdydama tarptautinius įsipareigojimus Lietuva sudaro sąlygas tarptautinių institucijų ir organizacijų atstovams stebėti rinkimus. Tarptautinės institucijos stebėtojus paskutinį kartą į Lietuvą siuntė 1996 m. stebėti Seimo rinkimų. Lietuvoje vykstantys rinkimai į Europos Parlamentą teigiamai buvo įvertinti Komisijos 2010.10.27 ataskaitoje Europos Komisijai (CELEX numeris 52010DC0605).

Nuolat veikiančios Vyriausiosios rinkimų komisijos kadencija yra ketveri metai. Komisija iš naujo sudaroma prieš eilinius Seimo rinkimus. Dabartinės sudėties Vyriausiosios rinkimų komisijos įgaliojimai baigsis po to, kai Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos įstatyme nustatyta tvarka prieš eilinius 2012 metų Seimo rinkimus bus sudaryta ir prisieks naujos sudėties Vyriausioji rinkimų komisija. Tai laikotarpis nuo 2012 m. gegužės 25 dienos iki birželio 14 dienos.

Nuo 1993 metų Respublikos Prezidento rinkimų nusistovėjusi speciali Vyriausiosios rinkimų komisijos sudarymo tvarka užtikrina skaidrią ir demokratišką šios komisijos veiklą iš partijų atstovų bei teisininkų sudarytos komisijos politinį nešališkumą. Vyriausioji rinkimų komisija yra kolegiali institucija, kurioje nė viena politinė partija neturi lemiamos įtakos priimant sprendimus. Komisijos nariai, vykdydami savo įgaliojimus, veikia savarankiškai ir savo veikloje vadovaujasi Konstitucija ir įstatymais. Daugeliui Vyriausiosios rinkimų komisijos narių, darbas komisijoje nėra pagrindinė veikla ir pagrindinis pajamų šaltinis. Mūsų nuomone svarstytinas klausimas, kad rinkimų organizavimo laikotarpiu (iki 4 mėn.) komisijos nariai pasiūlyti politinių partijų turėtų dirbti ir gauti pajamas tik Vyriausiojoje rinkimų komisijoje ir pasibaigus rinkimams turėtų garantijas grįžti į ankstesnį darbą. Kitas kelias stiprinti Vyriausiosios rinkimų komisijos veiklą būtų jos sekretoriato etatų skaičiaus padidinimas.

Visos politinės partijos, tarp jų ir neatstovaujamos Vyriausiojoje rinkimų komisijoje, bei save iškėlę kandidatai, paskelbus rinkimus turi teisę skirti savo atstovus į visų lygių rinkimų komisijas.

Vyriausiojoje rinkimų komisijoje šiuo metu yra šešiolika asmenų (įskaitant pirmininką). Teisingumo ministro ir Lietuvos teisininkų draugijos pasiūlyti aštuoni komisijos nariai yra teisininkai, turintys aukštąjį teisinį išsilavinimą. Septyni komisijos nariai, iš kurių keturi taip pat turi aukštąjį teisinį išsilavinimą, atstovauja šioms politinėms partijoms: Darbo partijai, Liberalų ir centro sąjungai, Lietuvos Respublikos liberalų sąjungai, Lietuvos socialdemokratų partijai. Partijai tvarka ir teisingumas, Tautos prisikėlimo partijai; Tėvynės sąjungai – Lietuvos krikščionims demokratams;; Komisijos sudėtyje yra du profesoriai ir vienas docentas. Iš viso penki komisijos nariai yra apgynę daktaro ar jai prilygintinas disertacijas teisės mokslų srityje, vienas iš filosofijos istorijos.

Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininkas, kaip to reikalauja įstatymas, komisijoje dirba nuolat. Komisijos nariai dalyvauja komisijos veikloje rengdami dokumentus, dalyvaudami posėdžiuose, taip pat atlieka kitas komisijos nario pareigas. Vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymas nenumato komisijos nariui pareigos dirbti vien komisijoje. Jeigu komisijos pirmininko pavaduotojas pasirenka darbą vien komisijoje, įstatymas jam draudžia dirbti kitą darbą. Vyriausiosios rinkimų komisijos nariai komisijoje dirba derindami savo darbą komisijoje, kurio, rengiantis ir vykstant rinkimams, yra ypač daug, su kitomis pareigomis. Rinkimų laikotarpiu Komisijoje nuolat galėtų dirbti komisijos nariai pasiūlyti politinių partijų ir komisijos pirmininko pavaduotojai. Norint, kad dalis komisijos narių galėtų nuolat arba nors rinkimų laikotarpiu dirbti vien komisijoje, reikalingi įstatymų pakeitimai, komisijos nariams suteikiantys socialines garantijas pasibaigus rinkimų laikotarpiui.

2.2 Apygardų (savivaldybių) rinkimų komisijos

Apygardų (savivaldybių) ir apylinkių rinkimų komisijos sudaromos rinkimų laikotarpiui (apygardų rinkimų komisijos - trims, apylinkių dviem mėnesiams, esant antrajam rinkimų ratui dviem savaitėm ilgiau). Pastaruoju metu komisijų pirmininkai ir nariai derina savo veiklą rinkimų komisijoje su kitomis pareigomis. Rinkimų komisijų posėdžiai vyksta per pietų pertraukas arba vakare. Rinkimų laikotarpiu apygardų rinkimų komisijos turi daug ir įvairių pavedimų ne tik rinkimų proceso organizavimo srityje, bet ir stebint politinę reklamą, nagrinėjant rinkimų ginčus, taip pat skundus dėl galimo rinkėjų papirkimo, atstovaujant rinkimų komisijų narius teismuose nagrinėjant administracinės teisės pažeidimų protokolus dėl rinkimų agitacijos tvarkos pažeidimų. Prognozuotina, kad apygardų rinkimų komisijų darbų apimtis rengiantis rinkimams ateityje dar didės ir reikalaus didesnio profesionalaus pasirengimo iš jų narių. Šios grandies rinkimų komisijose dirba rinkimų laikotarpiu dirba iki 800 narių. Jų darbas taip pat labai svarbus organizuojant apylinkių rinkimų komisijų veiklą.

Paskutiniuose Seimo rinkimuose įstatymu buvo nustatyti komisijos pirmininko ir narių išsilavinimo kvalifikaciniai reikalavimai. Buvo nustatyta, kad komisijos pirmininkas turi turėti darbo rinkimų komisijose patirties arba atitinkamą išsilavinimą. Taip pat nustatyta, kad komisijoje vieną politinę partiją atstovautų tik vienas komisijos narys. Šios priemonės, mūsų nuomone, pasiteisino ir jas, reikėtų įtvirtinti visuose rinkimų įstatymuose.

Svarstytinas klausimas dėl nuolat veikiančių savivaldybių rinkimų komisijų ar bent tų komisijų vadovų. Rinkimų laikotarpiu sudaromos rinkimų komisijos turi savo privalumų, nuolat atnaujinama komisijų sudėtis. Tačiau laikotarpiu tarp rinkimų negalimas komisijos narių kvalifikacijos kėlimas, pasirengimas rinkimams. Savivaldybių rinkimų komisijų vadovai galėtų ne tik rengtis rinkimams, bet ir atestuoti asmenis siekiančiais tapti apylinkių rinkimų komisijų nariais, rūpintis apylinkių balsavimo patalpų parinkimu ir parengimu rinkimams, apylinkių ribų tikslinimu. Atlyginimas tarp rinkimų komisijos vadovams neturėtų būti pagrindinis jų pragyvenimo šaltinis ir turėtų būti atlyginama tik už atlikto darbo laiką, ir kompensuotos turėtos išlaidos neviršijant tam skirtų lėšų sąmatos. Minėtos išlaidos rinkimams neturėtų padidinti rinkimams skirtų lėšų poreikio. Papildomai savivaldybių (apygardų) rinkimų komisijų vadovams galėtų būti pavesta funkcija priimti savivaldybių tarybų narių priesaikas po pirmojo savivaldybės tarybos posėdžio. Dabar šias priesaikas savivaldybių tarybų posėdžiuose priima Vyriausiosios rinkimų komisijos nariai ir jų darbo bei transporto išlaidos yra apmokamos iš Vyriausiosios rinkimų komisijos biudžeto.

2.3 Apylinkių rinkimų komisijos

Turime pastebėti, kad pastaraisiais metais apylinkių rinkimų komisijų darbų apimtis pasirengimo rinkimams laikotarpiu pradėjo mažėti ir gali būti toliau mažinama. Tačiau tuo pačiu būtina atsižvelgti į tai, kad šiuo metu praktiškai visose rinkimų apylinkėse, kuriose yra galimybė prisijunti prie internetinio tinklo yra galimas apylinkių rinkimų komisijų darbo kompiuterizavimas, tai reikalauja tik minimalaus komisijos narių kompiuterinio raštingumo bei suteikia naujas galimybes rengiant rinkimus. Kompiuterinės programos yra sukurtos ir praktiškai išbandytos 2011 m. savivaldos rinkimuose. Jos pasiteisimo ir jas pritaikyti kituose rinkimuose nereikalinga daug pastangų. Naudojamas nešiojamas arba stacionarus kompiuteris, kuriam nėra taikomi daugiau kaip standartiniai reikalavimai. Tai gali būti komisijos nario nuosavas kompiuteris, nuomojamas arba savivaldybės administracijos suteiktas rinkimų dienai ir nakčiai. Šiuo metu praktiškai yra likę problemų norint kompiuterizuoti tik keletą iš visos šalies rinkimų apylinkių. Tai tos rinkimų apylinkės, kurios yra už mobilaus telefoninio ryšio zonos ribų. Komisijos nario tapatybė ir teisė administruoti atitinkamus duomenis nustatoma naudojant Elektroninius valdžios vartus, kuriuos administruoja Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Susiekimo ministerijos. Rinkimų apylinkių kompiuterizavimas sudaroma galimybė žymėti rinkėjus elektroniniame rinkėjų sąrašė ir taip sudaroma galimybė rinkėjui balsuoti savos rinkimų apygardos kitoje rinkimų apylinkėje bei

balsų skaičiavimo protokolų duomenų perdavimui iš rinkimų apylinkės iškart kai biuleteniai suskaičiuoti ir protokolai pasirašyti.

Pagerėjus Gyventojų registro duomenims dėl rinkėjų adresų, apylinkių rinkimų komisijoms nebetenka tikslinti rinkėjų sąrašų, kam anksčiau reikėjo skirti daug laiko. Pagrindiniai apylinkių rinkimų komisijų darbai šiuo metu yra rinkėjų kortelių (rinkėjų pažymėjimų) įteikimas rinkėjams, balsavimo organizavimas namuose, balsavimo patalpos parengimas, darbas rinkimų dieną ir balsų suskaičiavimas. Apylinkių rinkimų komisijos kartu su rinkėjų kortelėmis rinkėjams įteikia apygardos ar savivaldybės rinkimų komisijos parengtą informacinį leidinį su kandidatų ar kandidatų sąrašų rinkimų programomis bei kita informacija apie kandidatus ir rinkimus. Organizuojant balsavimą namuose sudaromas sąrašas rinkėjų, kurie turi teisę ir nori balsuoti namuose. Savivaldybės rinkimų komisija gali pasitelkti apylinkių rinkimų komisijų narius organizuojant balsavimą iš anksto ir balsuojant specialiuosiuose paštuose. Taip pat komisijos nariai dalyvauja mokymuose ir instruktažuose. Šiuo metu yra atsisakyta komisijos narių budėjimo, viešai skelbiamas komisijos pirmininko mobilus telefonas, sumažėjo darbų dėl rinkėjų sąrašų tikslinimo. Todėl mūsų nuomone svarstytinas klausimas, kad rinkėjai ne tik į rinkėjų sąrašą būtų įrašomi pagal deklaruotą gyvenamosios vietos adresą, bet ir rinkėjo įrašymas į rinkėjų sąrašus būtų keičiamas ir rinkėjų sąrašai būtų tikslinami tik rinkėjui Gyventojų registre deklaravus naują gyvenamąją vietą. Jeigu būtų nustatoma, kad kiekvienos rinkimų apylinkės rinkėjų skaičius neviršytų 1000 ar 1500 rinkėjų (dabar įstatymu nustatytas didžiausias rinkėjų skaičius 5000, bet dėl to kartais susidaro rinkėjų eilės, komisijos ilgai skaičiuoja balsus), galima būtų nustatyti fiksuotą komisijos narių skaičių 5 ar 7. Kaip rinkimų apylinkės pasiskirsčiusios pagal rinkėjų skaičių, koks rinkėjų aktyvumas skirtingo rinkėjų skaičiaus rinkimų apylinkėse pateikiame lentelėje.

Rinkėjų skaičius rinkimų apylinkėje 2008 m Seimo rinkimuose	Rinkimų apylinkių skaičius	Iš viso rinkėjų šiose rinkimų apylinkėse	Iš viso dalyvavo rinkimuose	Dalyvavo procentais
Iki 499	593	204441	101064	49,43%
Nuo 500 iki 999	526	368526	175463	47,61%
Nuo 1000 iki 1499	230	279302	131929	47,24%
Nuo 1500 iki 1999	173	302539	145149	47,98%
Nuo 2000 iki 2499	157	353462	175376	49,62%
Nuo 2500 iki 2999	146	397834	194786	48,96%
Nuo 3000 iki 3499	88	284924	139971	49,13%
Nuo 3500 iki 3999	58	217028	105940	48,81%
Nuo 4000 iki 4499	54	230409	110063	47,77%
Nuo 4500 iki 4999	9	41367	19864	48,02%
Iš viso	2034	2679832	1299605	48,50%

Panašios rinkėjų aktyvumo tendencijos stebimos ir savivaldybių rinkimuose. Rinkėjų aktyvumas mažai priklauso nuo rinkėjų skaičiaus rinkimų apylinkėje, tačiau mažesnės rinkimų apylinkės, mūsų nuomone, leistų rinkėjams sudaryti patogesnes sąlygas balsuoti. Nors rinkimų

apylinkių skaičius padidėtų nuo 2,1 tūkst. iki 3 ar 3,5 tūkst., komisijų narių skaičius pasikeistų nežymiai, jeigu būtų nustatytas didžiausias fiksuotas komisijos narių skaičius - 5 komisijos nariai 1000 rinkėjų. Naujų rinkimų apylinkių steigimas pareikalautų rasti papildomas balsavimo patalpas. Sudarant apylinkių rinkimų komisijas vienodą teisę siūlyti į komisijas reikėtų nustatyti visų savivaldybės apylinkių rinkimų komisijų narių atžvilgiu, o ne kiekvienos apylinkės rinkimų komisijos atskirai kaip yra dabar. Komisijos narius į komisijas tektų skirstyti burtais ir vienoje komisijoje negalėtų būti daugiau kaip vienas tos pačios politinės partijos pasiūlytas komisijos narys ar net nebūtų nei vieno. Dėl šių priežasčių, nors pasiūlymas ir sukurtų rinkėjams papildomo patogumo, reformai įgyvendinti reikėtų daugiau laiko nei jo lieka iki 2012 metų Seimo rinkimų.

2.3 Vyriausiosios rinkimų komisijos sekretoriatas

Vyriausioji rinkimų komisija turi Sekretoriatą, kurio struktūrą, etatus ir veiklos nuostatus tvirtina pati komisija. Didžiausias Sekretoriato etatų skaičius, kurį tvirtina Seimo Valdyba, paskutinį kartą buvo tvirtintas 2006 m. gruodžio mėn.

Šiuo metu komisijos Sekretariate yra keturi skyriai (Rinkimų organizavimo, Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo kontrolės, Kompiuterinių technologijų ir Finansų), kuriuose nuolat dirba dvylika darbuotojų (valstybės tarnautojų). Rinkimų laikotarpiu Vyriausioji rinkimų komisija turi teisę ir pasitelkia papildomai darbuotojų.

Pastaraisiais metais išaugo reikalavimai Vyriausiajai rinkimų komisijai dėl kokybiškos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo kontrolės. Siekdama suvaldyti gaunamą informaciją, skelbti ją įstatymų nustatyta tvarka yra sukurta ir sėkmingai funkcionuoja Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinė sistema. Joje tvarkoma informacija apie rinkimų rezultatus, kandidatus, rinkimų komisijas, visų lygių rinkimų komisijos narių (iki 17 tūkst. asmenų per rinkimus) atlyginimus, mokesčius, o nuo 2011 m. darbo laiko apskaitos tabelius, rinkimų stebėtojus ir informaciją apie politinių kampanijų dalyvius bei politinių partijų finansinę veiklą, ataskaitos apie jų gautas ir išleistas lėšas, aukotojus, sutartis su aukotojais, ataskaitos apie paskleistą politinę reklamą, politinės reklamos stebėsenos duomenys, o nuo 2011 m. ir audito ataskaitos. Naudotis sistema pildant atitinkamos srities duomenis įgaliojimai suteikiami savivaldybių kompiuterininkams, politinių kampanijų išdininkams, o nuo 2011 m. rinkimų komisijų nariams, partijų atstovams rinkimams ir kandidatams. Informacinei sistemai tvarkyti Vyriausioji rinkimų komisija Viešųjų pirkimų įstatymo nustatyta tvarka perka informacinių paslaugų tvarkytojo paslaugas. Valstybės kontrolė atlikusi 2009 metais Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinių technologijų veiklos auditą rekomendavo stiprinti Informacinės sistemos veiklos kontrolę, imtis priemonių sistemos veikimo saugumui, pildomų duomenų atsekamumui užtikrinti. Įgyvendinant rekomendacijas gali būti reikalinga padidinti skyriaus darbuotojų skaičių nuo 3 iki 4 ar 5 darbuotojų. Taip pat svarstytinas klausimas dėl Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo kontrolės skyriaus, kuriame šiuo metu dirba 3 darbuotojų skaičiaus padidinimo.

Seimo Valdybai padedant šiuo metu yra išspręstas klausimas dėl Vyriausiosios rinkimų komisijos patalpų.

Mūsų nuomone tinkamiausias būdas stiprinti Vyriausiosios rinkimų komisijos veiklą būtų, komisijos Sekretoriato stiprinimas papildant ją informacinių technologijų ir audito specialistais.

3. SAVIVALDYBIŲ TARYBŲ RINKIMŲ APŽVALGA

3.1 Kandidatai. Kandidatų registravimas.

2011 m. savivaldybių rinkimuose pateikė dokumentus registruotis kandidatais 17 070 asmenų. Dalis jų nebuvo registruoti arba jų registravimas buvo panaikintas dėl įvairių priežasčių. 2011 metais vykusių rinkimų į savivaldybių tarybas rinkimų dienai, buvo užregistruota 16 404 kandidatai (iš jų 9 367 vyrai ir 7 037 moterys). 15 899 kandidatus iškėlė 23 politinės partijos, o 505 išsikėlė patys (3% nuo visų dalyvavusių). Iš viso užregistruoti 599 kandidatų sąrašai. Iš jų 560 partijų sąrašai, 11 - partijų koalicijų ir 28 išsikėlusiu kandidatų koalicijos. Per šiuos rinkimus buvo gauta 2,61 milijono litų rinkimų užstatų. Pagal Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo naująją redakciją, pasibaigus politinės kampanijos laikotarpiui, Vyriausioji rinkimų komisija 2011 m. birželio 21 d. sprendimu 2,52 milijono rinkimų užstatų gražino juos sumokėjusioms partijoms ar išsikėlusiems kandidatams. Rinkimų užstatas yra gražinamas, jeigu yra pateiktos politinės kampanijos finansavimo ataskaitos, kandidatas ar kandidatų sąrašas dalyvavo rinkimuose. Įstatymas užstato gražinimo nebesieja su dalyvavusio rinkimuose kandidato rinkimų rezultatais, su teisinga (be klaidų) finansine ataskaita, su rinkimų įstatymų pažeidimų nebuvimu ir pan. Todėl palyginus nedidelė užstatų dalis 88 203 Lt buvo pripažinti negražintiniais rinkimų užstatais ir pervesti į valstybės biudžetą.

Iš viso buvo užregistruoti 2 637 733 asmenys, turintys rinkimų teisę. Rinkimuose dalyvavo 1 162 599 rinkėjai (44,08 proc. visų sąrašuose esančių rinkėjų), iš jų 132 168 rinkėjai balsavo paštu, iš anksto arba balsavo namuose (5,02 proc. visų rinkėjų sąrašuose esančių rinkėjų, arba 11,37 proc. rinkimuose dalyvavusių rinkėjų).

Buvo išrinkti visų 60 Lietuvos Respublikoje esančių savivaldybių tarybų nariai, iš viso 1 526 savivaldybių tarybų nariai (iš jų 1 184 vyrai ir 342 moterys):

1 lentelė. **Kandidatai**

Iškėlė	Skaičius	Iškeltų sąrašų skaičius	Kandidatų skaičius	Išrinktų tarybos narių skaičius	Išrinkta procentais nuo keltų kandidatų
Politinės partijos	23	560	15 360	1 386	9,0 %
Politinių partijų koalicijos	7	11	539	74	13,7 %

Iškėlė	Skaičius	Iškeltų sąrašų skaičius	Kandidatų skaičius	Išrinktų tarybos narių skaičius	Išrinkta procentais nuo keltų kandidatų
Iš viso politinės partijos:	-	571	15 899	1 460	9,2 %
Išsikėlusių kandidatų koalicija	28	28	362	48	13,3 %
Išsikėlę kandidatai nesusijungę į koalicinius sąrašus	143	-	143	18	12,6 %
Iš viso išsikėlę kandidatai:	-	-	505	66	13,1 %
Iš viso:	-	599	16 404	1 526	9,3 %

2 lentelė. **Politinių partijų iškelti kandidatų sąrašai.**

Sąrašo Nr.	Sąrašo pavadinimas (partijų ir partijų koalicijų sąrašai)	Iškeltų kandidatų skaičius	Iškeltų sąrašų skaičius	Išrinktų tarybos narių skaičius	Sąrašų, kurie gavo mandatų, skaičius	Išrinkta procentais nuo keltų kandidatų
10	Darbo partija	1550	59	165	55	10,6%
12	Partija "Jaunoji Lietuva"	179	7	4	1	2,2%
16	Liberalų ir centro sąjunga	1462	49	126	35	8,6%
33	Lietuvos krikščioniškosios demokratijos partija	56	3	0	0	0,0%
41	Politinė partija Rusų Aljansas	19	1	3	1	15,8%
44	Lietuvos liaudies partija	464	22	7	3	1,5%
51	Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjunga	1084	45	147	37	13,6%
62	Tautos prisikėlimo partija	97	5	0	0	0,0%
64	Naujoji sąjunga (socialliberalai)	1268	48	52	17	4,1%
70	Lietuvos socialdemokratų partija	2276	60	328	60	14,4%
83	Lietuvos laisvės sąjunga	47	2	0	0	0,0%
94	Tėvynės sąjunga - Lietuvos krikščionys demokratai	1743	57	249	54	14,3%
110	Socialistinis liaudies Frontas	157	8	2	1	1,3%
116	Žemaičių partija	142	8	3	1	2,1%
117	Lietuvos socialdemokratų sąjunga	196	9	6	3	3,1%
122	Lietuvos lenkų rinkimų akcija	107	6	4	2	3,7%
123	Politinė partija "Profesinių sąjungų centras"	59	3	0	0	0,0%
127	Lietuvos pensininkų partija	97	5	0	0	0,0%
138	Lietuvos centro partija	216	9	19	4	8,8%
140	Partija Tvarka ir teisingumas	1877	60	155	48	8,3%
142	Krikščionių partija	832	38	15	9	1,8%
143	Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdis	1357	53	98	32	7,2%
145	Lietuvos rusų sąjunga	75	3	3	2	4,0%
	Iš viso	15360	560	1386	365	9,0%

3 lentelė. **Politinių partijų sudarytų koalicijų sąrašai.**

Sąrašo Nr.	Koalicijos pavadinimas (koaliciją sudarančios partijos)	Savivaldybė	Iškeltų kandidatų skaičius	Išrinktų tarybos narių skaičius	Išrinkta procentais nuo keltų kandidatų
16	Centro dešinės koalicija	Vilniaus rajono	50	3	6,00%
	Liberalų ir centro sąjunga		15		
	Tėvynės sąjunga - Lietuvos krikščionys demokratai		19		
	Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdis		16		
16	Koalicija "Už mūsų Neringą"	Neringos	30	4	13,30%
	Tautos prisikėlimo partija		14		
	Liberalų ir centro sąjunga		8		
	Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdis		8		
16	Pakauinės krašto koalicija (Naujoji sąjunga (socialliberalai) ir Liberalų ir centro sąjunga)	Kauno rajono	35	0	0,00%
	Naujoji sąjunga (socialliberalai)		18		
	Liberalų ir centro sąjunga		17		
51	Koalicija "Pagėgių kraštui, Pagėgių žmonėms, Pagėgių ateičiai"	Pagėgių	42	4	9,50%
	Naujoji sąjunga (socialliberalai)		11		
	Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjunga		10		
	Tėvynės sąjunga - Lietuvos krikščionys demokratai		11		
	Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdis		10		
64	Koalicija "Teisingas sprendimas"	Raseinių rajono	47	2	4,30%
	Naujoji sąjunga (socialliberalai)		33		
	Liberalų ir centro sąjunga		14		
122	Lenkų rinkimų akcijos ir Rusų Aljanso koalicija "Valdemaro Tomaševskio blokas"	Šalčininkų rajono; Švenčionių rajono; Trakų rajono; Vilniaus miesto; Vilniaus rajono	302	61	20,20%
	Lietuvos lenkų rinkimų akcija		266		
	Politinė partija Rusų Aljansas		36		
143	Liberalų koalicija	Vilkaviškio rajono	33	0	0,00%
	Liberalų ir centro sąjunga		19	74	
	Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdis		14		
	Iš viso		539	74	13,7 %

4 lentelė. **Išsikėlusių kandidatų koalicijų sąrašai**

Savivaldybė	Sąrašo Nr.	Sąrašo pavadinimas (išsikėlusiu kandidatų koalicijos)	Iškeltų kandidatų skaičius	Išrinktų tarybos narių skaičius	Išrinkta procentais nuo keltų kandidatų
Anykščių rajono, Nr.4	3	Koalicija "Už Anykščių kraštą"	8	0	0,0%
Anykščių rajono, Nr.4	11	Nepriklausomų anykštėnų koalicija	7	0	0,0%
Birštono, Nr.5	17	Nepartinių kandidatų koalicija "Už Birštono jaunimą"	5	0	0,0%
Elektrėnų, Nr.8	48	Nepartinė koalicija "Elektrėnų kraštas"	6	0	0,0%
Joniškio rajono, Nr.11	25	Žagarės krašto atgimimo koalicija	2	0	0,0%
Kauno miesto, Nr.15	1	Koalicija "Vieningas Kaunas"	19	5	26,3%
Kauno miesto, Nr.15	6	Stasio Žirgolio nepriklausomų kandidatų koalicija	7	0	0,0%
Kauno miesto, Nr.15	7	Koalicija "Mes - nepartiniai grįžę emigrantai"	5	0	0,0%
Kazlų Rūdos, Nr.17	1	Nepartinė "Jaunosios Sūduvos" koalicija	16	3	18,8%
Kupiškio rajono, Nr.23	5	Nepartinių ir nepriklausomų koalicija	11	3	27,3%
Mažeikių rajono, Nr.26	1	Koalicija "Kitaip"	19	3	15,8%
Mažeikių rajono, Nr.26	2	Veiklių mažeikiiečių koalicija	42	0	0,0%
Mažeikių rajono, Nr.26	9	Vilhelmo Džiugelio jungtinė lyderių koalicija "Mums rūpi Mažeikių kraštas"	20	3	15,0%
Pagėgių, Nr.29	11 1	Nepriklausomų kandidatų koalicija	2	0	0,0%
Panevėžio rajono, Nr.33	1	Veiklių moterų koalicija	4	0	0,0%
Pasvalio rajono, Nr.34	18	Nepriklausomų Pasvalio krašto kandidatų koalicija "Už teigiamas permainas"	3	2	66,7%
Plungės rajono, Nr.35	7	Koalicija "Vieninga Plungė"	5	2	40,0%
Raseinių rajono, Nr.38	5	Koalicija "Rasai"	22	6	27,3%
Šalčininkų rajono, Nr.43	17	Počobuto ir Vinčo koalicija	2	0	0,0%
Šiaulių miesto, Nr.44	18	Nepartinių kandidatų koalicija	9	0	0,0%
Šilalės rajono, Nr.46	1	Šilališkių koalicija	13	3	23,1%
Švenčionių rajono, Nr.49	1	Koalicija "Už pokyčius"	5	0	0,0%
Trakų rajono, Nr.52	92	Jonų koalicija	2	0	0,0%
Vilkaviškio rajono, Nr.56	1	Nepriklausomų kandidatų koalicija	9	6	66,7%
Vilniaus miesto, Nr.57	1	Nepartinių kandidatų koalicija "Vilnius - mūsų reikalas"	50	0	0,0%
Vilniaus miesto, Nr.57	2	Artūro Zuoko ir Vilniaus koalicija	51	12	23,5%
Vilniaus miesto, Nr.57	50	Bendruomenių lyderių koalicija	9	0	0,0%

Savivaldybė	Sąrašo Nr.	Sąrašo pavadinimas (išsikėlusiu kandidatų koalicijos)	Iškeltų kandidatų skaičius	Išrinktų tarybos narių skaičius	Išrinkta procentais nuo keltų kandidatų
Zarasų rajono, Nr.60	13	Nepartinė pilietinė koalicija	9	0	0,0%
Iš viso:			362	48	13,3 %

3.2. Rinkimų naujovė – išsikėlę kandidatai

2011 m. savivaldybių tarybų rinkimuose kandidatavo 505 išsikėlę kandidatai. 362 iš jų susijungė ir sudarė 28 išsikėlusiu kandidatų koalicijas, o 143 kandidatai į sąrašus nesijungė.

Rinkėjai palaikė išsikėlusius kandidatus, ypač sudariusius kandidatų sąrašus, ir į savivaldybių tarybas išrinko 66 išsikėlusius kandidatus, t.y. 13,1% nuo kandidatavusiųjų skaičiaus. Iš išrinktųjų 48 buvo susijungę į koalicinius sąrašus, o 18 nebuvo sudarę sąrašų, taigi buvo išrinkta 13,3 % susijungusių į sąrašus ir 12,6% nesusijungusių į sąrašus išsikėlusiu kandidatų.

5 lentelė. **Didžiausi išsikėlusiu kandidatų, nesusijungusių į koalicinius sąrašus, balsų ir kvotos santykiai**

Eil. Nr.	Vardas, PAVARDĖ	Savivaldybė	Kvota	Balsai	Balsų ir kvotos santykis
1	Artūras VIŠOCKAS	Šiaulių miesto, Nr.44	959	2718	2,83
2	Darius PETREIKIS	Kretingos rajono, Nr.22	460	1268	2,76
3	Audronė PITRĖNIENĖ	Skuodo rajono, Nr.41	287	777	2,71
4	Stasys TUMĖNAS	Šiaulių miesto, Nr.44	959	2364	2,47
5	Izidorius ŠIMKUS	Kelmės rajono, Nr.18	492	940	1,91

Kaip rodo rinkimų rezultatai, nuogaštavimai, kad išsikėlę kandidatai gali gauti labai daug balsų ir rinkėjai kandidatui skirs po keletą mandatų, nustačius rinkimų rezultatus, nepasitvirtino. Yra tik keturi kandidatai, kurie surinko balsų dviems mandatams, o trims ir daugiau mandatams balsų negavo niekas. Analizuojant rinkimų rezultatus nesunku pastebėti, kad, daugelyje savivaldybių, jeigu neįveikė rinkimų slenksčio išsikėlę kandidatai būtų sudarę kandidatų sąrašus, šie sąrašai būtų gavę mandatų. Todėl prognozuotina, kad kituose rinkimuose išsikėlę kandidatai labiau sieks sudaryti koalicijas.

Turime pastebėti, kad dalis išsikėlusiu kandidatų rinkėjų balsų gavo mažiau nei buvo jų išsikėlimą parėmusiu rinkėjų.

6 lentelė. Išsikėlusiu kandidatų, nesusijungusių į koalicinius sąrašus, gautų balsų ir išsikėlimą parėmusių rinkėjų parašų skaičių palyginimas

Eil. Nr.	Kriterijus	Kandidatų skaičius
1	Gavo balsų daugiau , nei buvo parėmusių parašų	99
2	Gavo balsų mažiau , nei buvo parėmusių parašų	44
	Iš viso:	143

3.3. Pirmumo balsai

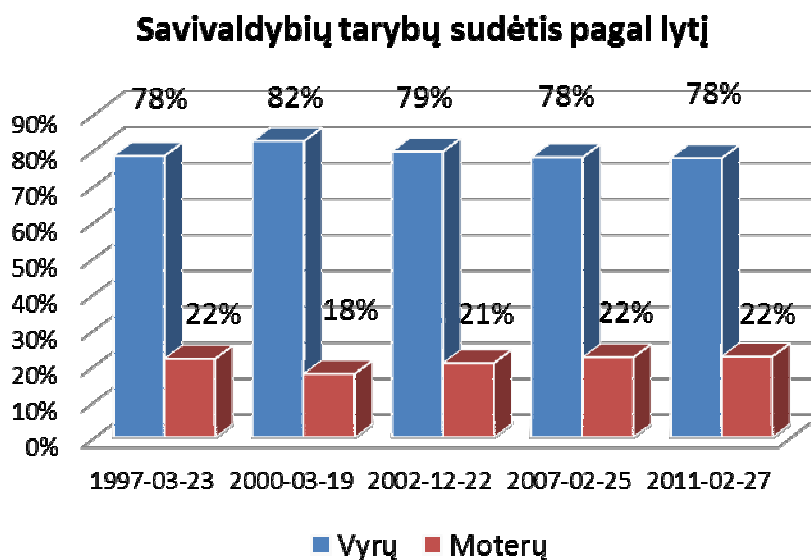
Iš viso už visus kandidatus buvo paduoti 1 110 319 rinkėjų balsai. Pagal tuos balsus yra paskirstomi mandatai tarp išsikėlusiu kandidatų ir kandidatų sąrašų. Kandidatų sąrašų eilės nustatomos pagal rinkėjų paduotus pirmumo balsus. Tai yra rinkėjams suteikta teisė nustatyti kandidatų sąrašų eilę balsuojant.

Rinkėjai aktyviai naudojami savo teise už pasirinktus kandidatus paduoti pirmumo balsus. Iš viso už kandidatų sąrašus, kurie kartu gavo 1 050 133 balsus, buvo paduoti 3 347 688 galiojantys pirmumo balsai. Vidutiniškai kiekvienas rinkėjas iš pagal įstatymą galimų paduoti iki 5 pirmumo balsų padavė 3,19 pirmumo balso (tai sudaro 63,8 proc.).

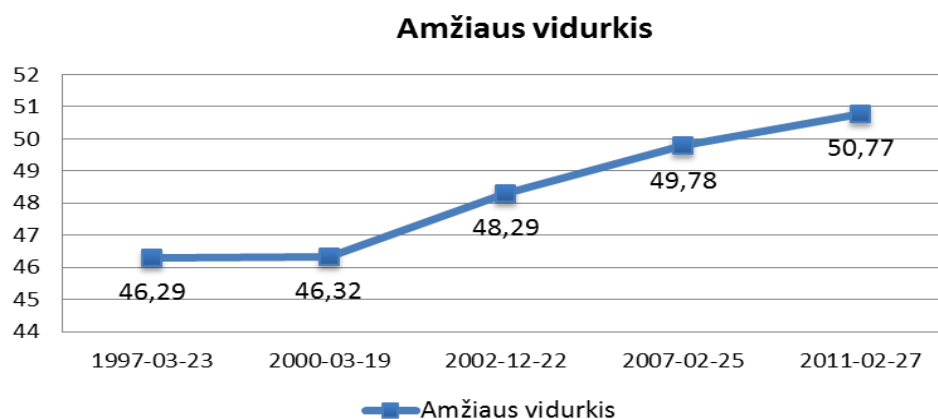
3.4. Savivaldybių tarybų sudėtis. Amžiaus vidurkis. Lytis. Išsilavinimas.

7 lentelė. Savivaldybės tarybos narių amžiaus vidurkis ir pasiskirstymas pagal lytį.

Data	Rinkimai	Amžiaus vidurkis	Vyrų	Moterų
1997-03-23	1997 m. Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimai	46.29	1141	318
2000-03-19	2000 m. kovo 19 d. Savivaldybių tarybų rinkimai	46.32	1287	275
2002-12-22	2002 m. gruodžio 22 d. Savivaldybių tarybų rinkimai	48.29	1239	321
2007-02-25	2007 m. Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimai	49.78	1206	344
2011-02-27	2011 m. Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimai	50.77	1184	342

2 pav. Savivaldybių tarybų sudėtis pagal lytį.

2 pav. Savivaldybių tarybų amžiaus vidurkis.

8 lentelė. Savivaldybės tarybos narių išsilavinimas.

Ei. Nr.	Išsilavinimas	Nurodžiusių kandidatų skaičius	Procentas
1	Aukštasis universitetinis	5824	32,62%
2	Aukštasis	5285	29,60%
3	Aukštesnysis	3189	17,86%
4	Vidurinis	2090	11,71%
5	Aukštasis neuniversitetinis	495	2,77%
6	Specialus (profesinis) vidurinis	661	3,70%
7	Nebaigtas vidurinis	9	0,05%
8	Nebaigtas aukštasis	148	0,83%
9	Nenurodė	151	0,85%

3.5. Rinkėjo kortelės. Rinkėjų aktyvumas balsuojant iš anksto

2011 m. vasario 27 d. savivaldybių tarybų rinkimuose iš anksto balsavusių rinkėjų aktyvumas padidėjo – nuo 3,66 % (2007 m.) iki 5,02 % (2011 m.). Tam turėjo įtakos įstatymo pakeitimas, kuris leido iš anksto balsuoti nuo 8 iki 20 valandos paskutinį trečiadienį ir ketvirtadienį iki rinkimų dienos iš anksto parengtose ir balsavimui tinkamose patalpose (2007 m. nuo 12 iki 20 val.). Taip pat prisidėjo įstatymo pakeitimas, kuris supaprastino rinkėjų kvietimų dalyvauti rinkimuose (rinkėjo kortelių) platinimo tvarką, t.y. vardinės rinkėjų kortelės buvo įteikiamos asmeniškai, o nesant galimybei įteikti – nevardinis kvietimas buvo paliekamas adresato pašto dėžutėje.

9 lentelė. Vardinių rinkėjo kortelių įteikimo statistika:

Nr.	Savivaldybė	Gauta rinkėjo kortelių	Įteikta rinkėjų kortelių	Neįteikta rinkėjo kortelių	Įteikta rinkėjų kortelių, %	Neįteikta rinkėjo kortelių, %
1	Akmenės rajono	20293	17298	2980	85,24	14,68

Nr.	Savivaldybė	Gauta rinkėjo kortelių	Įteikta rinkėjų kortelių	Neįteikta rinkėjo kortelių	Įteikta rinkėjų kortelių, %	Neįteikta rinkėjo kortelių, %
2	Alytaus miesto	53133	47125	6008	88,69	11,31
3	Alytaus rajono	25712	22292	3319	86,70	12,91
4	Anykščių rajono	26423	23467	2597	88,81	9,83
5	Birštono	4248	3819	429	89,90	10,10
6	Biržų rajono	26092	23175	2932	88,82	11,24
7	Druskininkų	19580	16919	2657	86,41	13,57
8	Elektrėnų	22032	17884	4173	81,17	18,94
9	Ignalinos rajono	17303	14437	2203	83,44	12,73
10	Jonavos rajono	11490	9410	2080	81,90	18,10
11	Joniškio rajono	23589	19761	3828	83,77	16,23
12	Jurbarko rajono	27165	23434	3731	86,27	13,73
13	Kaišiadorių rajono	28079	23948	4130	85,29	14,71
14	Kalvarijos	10133	8770	1363	86,55	13,45
15	Kauno miesto	251943	198284	53472	78,70	21,22
16	Kauno rajono	70757	59801	10757	84,52	15,20
17	Kazlų Rūdos	11114	9594	1529	86,32	13,76
18	Kelmės rajono	29424	25975	3449	88,28	11,72
19	Kėdainių rajono	47855	41965	5890	87,69	12,31
20	Klaipėdos miesto	141532	103880	37672	73,40	26,62
21	Klaipėdos rajono	41779	34253	7526	81,99	18,01
22	Kretingos rajono	34584	30152	4433	87,18	12,82
23	Kupiškio rajono	18111	16399	1752	90,55	9,67
24	Lazdijų rajono	20278	18278	2000	90,14	9,86
25	Marijampolės	53489	42006	11385	78,53	21,28
26	Mažeikių rajono	50108	39783	10305	79,39	20,57
27	Molėtų rajono	18951	16506	1995	87,10	10,53
28	Neringos	3538	2264	1274	63,99	36,01
29	Pagėgių	8915	7528	1387	84,44	15,56
30	Pakruojo rajono	20865	18184	2681	87,15	12,85
31	Palangos	14318	10538	3780	73,60	26,40
32	Panevėžio miesto	88286	76206	12080	86,32	13,68
33	Panevėžio rajono	35264	30475	4788	86,42	13,58
34	Pasvalio rajono	25637	22238	2779	86,74	10,84
35	Plungės rajono	33085	29012	4075	87,69	12,32
36	Prienų rajono	26214	23074	3147	88,02	12,01
37	Radviliškio rajono	37140	32202	4538	86,70	12,22
38	Raseinių rajono	32521	29857	2654	91,81	8,16
39	Rietavo	7791	7121	670	91,40	8,60
40	Rokiškio rajono	31577	28241	3335	89,44	10,56
41	Skuodo rajono	19066	16950	2116	88,90	11,10
42	Šakių rajono	28924	25897	3022	89,53	10,45
43	Šalčininkų rajono	30426	27054	2692	88,92	8,85
44	Šiaulių miesto	93684	74456	19226	79,48	20,52
45	Šiaulių rajono	38098	32647	5450	85,69	14,31
46	Šilalės rajono	23232	21108	2127	90,86	9,16
47	Šilutės rajono	40866	34012	6854	83,23	16,77
48	Širvintų rajono	15654	13858	1796	88,53	11,47
49	Švenčionių rajono	25047	22351	2696	89,24	10,76
50	Tauragės rajono	39805	33708	6097	84,68	15,32
51	Telšių rajono	41018	34403	6643	83,87	16,20

Nr.	Savivaldybė	Gauta rinkėjo kortelių	Įteikta rinkėjų kortelių	Neįteikta rinkėjo kortelių	Įteikta rinkėjų kortelių, %	Neįteikta rinkėjo kortelių, %
52	Trakų rajono	29364	26155	3215	89,07	10,95
53	Ukmergės rajono	35916	29598	4878	82,41	13,58
54	Utenos rajono	38465	33638	4857	87,45	12,63
55	Varėnos rajono	23068	20690	2382	89,69	10,33
56	Vilkaviškio rajono	37536	32640	4911	86,96	13,08
57	Vilniaus miesto	422760	325637	96407	77,03	22,80
58	Vilniaus rajono	77900	69212	8662	88,85	11,12
59	Visagino	21806	16147	5658	74,05	25,95
60	Zarasų rajono	16980	15018	1889	88,45	11,12
Iš viso		2569963	2130734	433361	82,91	16,86

*Pastaba: neradus rinkėjo vietoje neįteiktų vardinių rinkėjų kortelių, rinkėjo deklaruotu gyvenamosios vietos adresu buvo paliekami nevardiniai kvietimai atvykti balsuoti.

10 lentelė. Rinkėjų aktyvumo balsuojant iš anksto statistika:

Savivaldybė	Rinkėjų skaičius			Balsavo		
	iš anksto	spec. paštu	namuose	iš viso		
1. Akmenės rajono	20319	315	87	860	1262	6,21%
2. Alytaus miesto	52399	673	160	448	1281	2,44%
3. Alytaus rajono	26586	1033	169	2038	3240	12,19%
4. Anykščių rajono	26472	405	220	1571	2196	8,30%
5. Birštono	4366	234	16	283	533	12,21%
6. Biržų rajono	26180	246	150	1680	2076	7,93%
7. Druskininkų	19494	326	48	449	823	4,22%
8. Elektrėnų	22034	429	121	714	1264	5,74%
9. Ignalinos rajono	17269	447	168	1880	2495	14,45%
10. Jonavos rajono	39046	558	150	956	1664	4,26%
11. Joniškio rajono	23551	471	105	1221	1797	7,63%
12. Jurbarko rajono	27141	422	117	1528	2067	7,62%
13. Kaišiadorių rajono	28340	375	255	1567	2197	7,75%
14. Kalvarijos	10150	332	115	618	1065	10,49%
15. Kauno miesto	272355	2345	738	2444	5527	2,03%
16. Kauno rajono	70816	404	227	1555	2186	3,09%
17. Kazlų Rūdos	11134	295	72	398	765	6,87%
18. Kelmės rajono	29388	407	195	1567	2169	7,38%
19. Kėdainių rajono	47940	396	256	2496	3148	6,57%
20. Klaipėdos miesto	141339	1041	416	1006	2463	1,74%
21. Klaipėdos rajono	41789	255	302	1455	2012	4,81%
22. Kretingos rajono	34561	375	116	1233	1724	4,99%
23. Kupiškio rajono	18103	325	98	992	1415	7,82%
24. Lazdijų rajono	20594	636	199	1754	2589	12,57%
25. Marijampolės	53855	749	499	1163	2411	4,48%
26. Mažeikių rajono	50087	369	125	1255	1749	3,49%
27. Molėtų rajono	18974	237	81	1321	1639	8,64%
28. Neringos	3531	134	17	49	200	5,66%

Savivaldybė	Rinkėjų skaičius	iš anksto	spec. paštu	Balsavo		iš viso
				namuose		
29. Pagėgių	8968	401	66	656	1123	12,52%
30. Pakruojo rajono	20861	291	85	1361	1737	8,33%
31. Palangos	14324	369	79	232	680	4,75%
32. Panevėžio miesto	88297	756	390	1096	2242	2,54%
33. Panevėžio rajono	35218	226	286	1354	1866	5,30%
34. Pasvalio rajono	25631	278	139	1876	2293	8,95%
35. Plungės rajono	33079	363	135	1097	1595	4,82%
36. Prienų rajono	26098	237	251	1469	1957	7,50%
37. Radviliškio rajono	37192	407	135	2341	2883	7,75%
38. Raseinių rajono	32655	638	204	2331	3173	9,72%
39. Rietavo	7805	134	69	476	679	8,70%
40. Rokiškio rajono	31550	317	305	1566	2188	6,94%
41. Skuodo rajono	19059	232	119	816	1167	6,12%
42. Šakių rajono	28932	443	217	1792	2452	8,48%
43. Šalčininkų rajono	30587	586	157	2671	3414	11,16%
44. Šiaulių miesto	93808	859	329	1069	2257	2,41%
45. Šiaulių rajono	38115	167	238	1290	1695	4,45%
46. Šilalės rajono	23268	495	123	1545	2163	9,30%
47. Šilutės rajono	41078	1004	116	1311	2431	5,92%
48. Širvintų rajono	15709	579	86	926	1591	10,13%
49. Švenčionių rajono	25053	567	137	2075	2779	11,09%
50. Tauragės rajono	39741	555	243	1701	2499	6,29%
51. Telšių rajono	41001	421	223	1598	2242	5,47%
52. Trakų rajono	29347	1043	169	1753	2965	10,10%
53. Ukmergės rajono	35911	518	210	1913	2641	7,35%
54. Utenos rajono	38574	791	164	1458	2413	6,26%
55. Varėnos rajono	23110	559	163	1432	2154	9,32%
56. Vilkaviškio rajono	37648	472	156	1757	2385	6,33%
57. Vilniaus miesto	436502	5380	1547	2392	9319	2,13%
58. Vilniaus rajono	78845	718	406	5340	6464	8,20%
59. Visagino	21843	355	104	200	659	3,02%
60. Zarasų rajono	16960	658	186	1261	2105	12,41%
Iš viso:	2634582	35053	12459	84656	132168	5,02%

3.6 Kandidatų registravimo ir rinkėjų informavimo klausimai

Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas įpareigoja kandidatus paskelbti apie turėtą teismo nuosprendžiu (sprendimu) paskirtą bausmę. Nenurodžius šios aplinkybės ir paaiškinėjus, kad yra toks Lietuvos ar kitos valstybės teismo sprendimas priimtas po 1990 m. kovo 11 d., o iki šios datos tik sprendimas dėl sunkių ar labai sunkių nusikaltimų, kandidato registravimas naikinamas. Apie kandidatus, kurie nurodo, kad teismo buvo pripažinti kaltais padarius nusikaltimą, informuojami rinkėjai. Visų kandidatų sąrašė, kurį leidžia Vyriausioji rinkimų komisija nurodoma, kad kandidatas buvo pripažintas padaręs nusikaltimą. Dėl bandymo nuslėpti teismo sprendimus Vyriausioji rinkimų

komisija panaikino apie 300 kandidatų registravimą. Susiformavusi teismų praktika taip pat yra nukreipta prieš kandidatus, bandančius nuslėpti nuo rinkėjų savo praeitį. Visi kandidatų skundai dėl registravimo kandidatų panaikinimo buvo atmesti (kandidatai tvirtino, kad jų teistumas pasibaigęs, kad nežinojo apie įstatymo reikalavimus, pamiršo apie teismą, juos suklaidino įstatymo formuluotė, nesuprato, kad užsienyje teismo buvo pripažinti kaltais ir pan.). Šiuose rinkimuose Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas visuose bylose paliko galioti Vyriausiosios rinkimų komisijos priimtus sprendimus. Vienu atveju Lietuvos vyriausiasis administracinis nusprendė kreiptis į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 89 straipsnio 1 dalis (2010 m. birželio 30 d. įstatymo Nr. XI-968 redakcija) ta apimtimi, kuria kiekvienas kandidatas turi viešai paskelbti, kad jis įsiteisėjusiu Lietuvos Respublikos ar užsienio valstybės teismo nuosprendžiu (sprendimu) bet kada buvo pripažintas kaltu dėl sunkaus arba labai sunkaus nusikaltimo, net jei tokia nusikalstama veika vėliau buvo dekriminalizuota, neprieštarauja konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo, proporcingumo principams ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui ir 34 straipsnio 2 daliai.

Nors už nuslėptą teismo nuosprendį nutraukiama kandidatų registracija, nepaisančių įstatymo reikalavimų kandidatų skaičius didėja. Taip pat susirūpinimą kelia nauja neigiamoji tendencija – savo anketose kandidatai nurodo klaidinančią informaciją apie savo darbovietes, išsilavinimą, įgytas profesijas. Šiuose rinkimuose buvo gauti du skundai, kad kandidatai nepagrįstai pasiskelbė esantys profesoriais. Vienas asmuo skelbėsi esąs Seimo nario padėjėju, nors juo buvo prieš keletą metų. Taip pat gauti skundai, kad kandidatas klaidino rinkėjus nepagrįstai skelbdamas turintis visuomenėje žinomų asmenų paramą, savo politinėje reklamoje naudojo žymių žmonių atvaizdus be jų žinios (pažeidžiamos šių žmonių teisės į jų atvaizdą ir klaidinami rinkėjai dėl nesamos paramos kandidatui). Todėl svarstytinas klausimas dėl administracinės atsakomybės už rinkėjų klaidinimą pateikus melagingą informaciją kandidatų anketose ar rinkimų agitacijos medžiagoje nustatymo.

Įstatymo leidėjas nustatė, kad kandidatų sąrašas turi būti ne trumpesnis kaip pusė visos savivaldybės tarybos narių. Esant trumpesniajam sąrašui, sąrašo kandidatų registracija naikinama. Dėl vieno kandidatų sąrašo sudarymo kilo pagrįstų abejonių, kad į jį asmenys įrašyti per apgaulę. Tokie asmenų žūtbūtinai norinčių tapti kandidatais, veiksmai diskredituoja visas politines partijas, formuoja apie rinkimus neigiamą nuomonę. Politinė partija nebeatlieka savo pagrindinės funkcijos – telkti bendraminčius spręsti valstybei ar savivaldybei aktualius klausimus, būti tarpininku tarp politikų ir rinkėjų, vykdyti tinkamą tapti politikais asmenų paiešką ir atranką. Neatsakingai naudojančioms teisę kelti kandidatus politinėms partijoms galėtų būti nustatomos sankcijos – dvigubinamas rinkimų užstatas ar kituose rinkimuose reikalaujama surinkti tam tikrą rinkėjų, palaikančių kandidatų sąrašo išskėlimą, parašų skaičių.

4. RINKIMŲ ORGANIZAVIMAS

4.1. Savivaldybių rinkimų komisijų sudarymas

2010 metų pradžioje Vyriausioji rinkimų komisija pradėjo įgyvendinti pagal Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymą parengtą pasirengimo 2011 m. vyksiantiems savivaldybių tarybų rinkimams grafiką. Buvo nustatytas renkamų savivaldybių tarybų narių skaičius (1 526, o tai dvidešimt keturiais mažiau nei 2007 metų savivaldybių tarybų rinkimuose). Nuo 2010-11-03 prasidėjo politinės kampanijos pradžia. Nuo to laiko prasidėjo ir rinkimų agitacija.

Rinkimų laikotarpiui buvo sudaromos savivaldybių rinkimų komisijos. Į šias komisijas turėjo būti skiriami po vieną partijų, partijų koalicijų, kurios per paskutinius Seimo rinkimus gavo Seimo narių mandatų daugiamandatėje rinkimų apygardoje, pasiūlyti asmenis. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas suteikė teisę Teisingumo ministrui, Lietuvos teisininkų draugijai siūlyti po vieną tos savivaldybės teritorijoje gyvenančio ar dirbančio ir aukštąjį teisinį išsilavinimą turintį asmenį. Dar vieną komisijos narį turi siūlyti savivaldybės administracijos direktorius. Siekiant užtikrinti sklandų rinkimų komisijų darbą, parenkant kandidatus į savivaldybių rinkimų komisijas buvo prašoma atsižvelgti į siūlomo asmens galimybę konstruktyviai ir našiai dirbti rinkimų komisijoje – jo amžių, užimtumą tiesioginiame darbe ir galimybę tinkamai suderinti tiesioginį darbą ir darbą savivaldybių rinkimų komisijoje, darbo patirtį rinkimų komisijoje, sugebėjimą dirbti skirtingų partijų atstovų kolektyve, atlikti darbus, esant trumpiems jų atlikimo terminams bei dirbti psichologinės įtampos sąlygomis.

Sudarant apylinkių rinkimų komisijas (apie 16 000 narių) teisę siūlyti kandidatūras turėjo partijos ar jų koalicijos, kurios pagal 2008 metų Seimo rinkimų rezultatus nuo vieno daugiamandatėje rinkimų apygardoje iškeltų kandidatų sąrašo (jungtinio sąrašo): į visas 60 savivaldybių 7 politinės partijos, tai: Lietuvos socialdemokratų partija; Darbo partija; Liberalų ir centro sąjunga; Partija Tvarka ir teisingumas; Tėvynės sąjunga – Lietuvos krikščionys demokratai; Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdis; Tautos prisikėlimo partija.

Partijos ir jų koalicijos, turėjo teisę siūlyti savo narius ir pagal 2007 metų savivaldybių tarybų rinkimų rezultatus. Tai: Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjunga (37 savivaldybėse); Naujoji sąjunga (socialliberalai) (29 savivaldybėse); Lietuvos lenkų rinkimų akcija (5 savivaldybėse); Lietuvos socialdemokratų sąjunga (3 savivaldybėse); Pilietinės demokratijos partija (3 savivaldybėse); Lietuvos rusų sąjunga (2 savivaldybėse). O Partija „Jaunoji Lietuva“, Politinė partija „Rusų aljansas“, Lietuvos centro partija, Lietuvių tautininkų sąjunga, kiekviena – vienoje iš savivaldybių.

Tačiau sudarant komisijas buvo problemų – keliose savivaldybėse Teisingumo ministras ir Lietuvos teisininkų draugija nerado kandidatų į komisijas. Teko kreiptis į savivaldybių administracijų direktorius su prašymais pateikti trūkstamų komisijos narių kandidatūras iš

administracijos darbuotojų. Komisijų sudėtis išliko mažai pasikeitusi iki rinkimų pabaigos, nuo komisijų sudarymo (2010-12-15) iš 686 savivaldybių rinkimų komisijų narių pasikeitė 74 nariai.

Siekiant kuo labiau sumažinti galimų pažeidimų skaičių, Vyriausioji rinkimų komisija didelį dėmesį skyrė rinkimų pažeidimų prevencijai. Apygardų, apylinkių rinkimų komisijų nariai buvo supažindinti su galimais rinkimų pažeidimais, mokomi, kaip šiuos pažeidimus nustatyti, kokias priemones būtina taikyti, kad būtų išvengta pažeidimų.

Komisijos nariai buvo mokomi, kaip surašyti administracinio teisės pažeidimo protokolą. Visgi pastebėta, kad ši veiklos sritis turėtų būti tobulinama. Rinkimų komisijų nariai vengia surašyti administracinio teisės pažeidimo protokolus, dažnai skundus, kuriuos galėtų ir privalėtų išnagrinėti patys, persiunčia Vyriausiajai rinkimų komisijai.

2010 metais įvyko 28 Vyriausiosios rinkimų komisijos posėdžiai, kurių metu priimti 164 sprendimai; 2011 metų sausio – balandžio mėnesiais įvyko 26 Vyriausiosios rinkimų komisijos posėdžiai, kurių metu priimti 290 sprendimų.

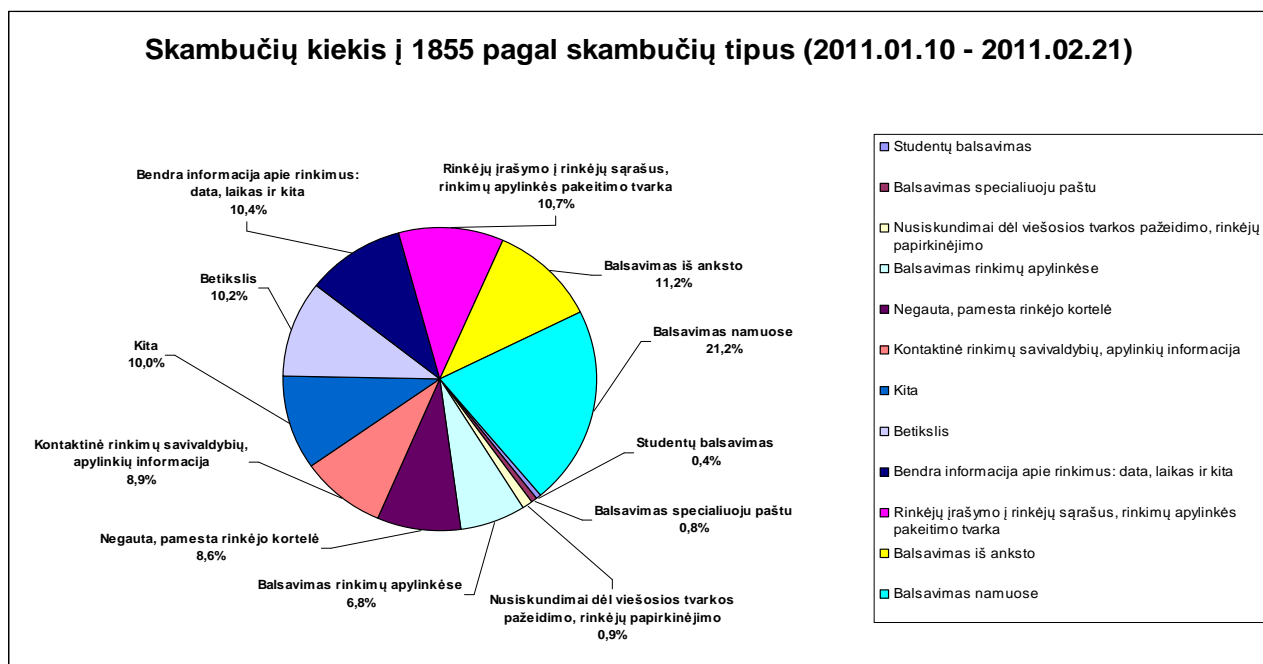
4.2. Rinkėjų informavimas telefonu 1855

Jau keletas rinkimų veikia informacinė linija rinkėjams informuoti ir jų pareiškimams registruoti. Liniją aptarnaujantys operatoriai naudojami elektronine rinkėjų sąrašo kopija, gali telefoninio pokalbio metu surasti, kurioje rinkimų apylinkėje balsuoja rinkėjas, ir tai jam pranešti, kas tos rinkimų apylinkės komisijos pirmininkas ir jo kontaktinis telefonas bei kitą informaciją apie rinkimus. Taip pat registruojami rinkėjų skundai, pareiškimai. Pokalbiai įrašomi ir apie tai informuojami rinkėjai. Laikotarpiu nuo 2011 m. sausio 10 d. iki 2011 m. vasario 21 d. Informacinė linija 1855 aptarnavo 3931 skambutį bei buvo gauta 116 trumpųjų žinučių. Tik mažiau nei 1 proc. skambučių sudarė neatsakyti skambučiai.

Jeigu tik pradėjus veikti 1855 telefono linijai skambučių buvo sulaukta tik po keletą, tai nuo vasario mėn. pradžios skambučių kiekis intensyviai didėjo ir išaugo iki beveik 900 skambučių per dieną. Daugiausiai skambinančiųjų norėjo užsiregistruoti balsavimui namuose, klausė dėl balsavimo iš anksto, teiravosi dėl įrašymo į rinkėjų sąrašus, rinkimų apylinkės pakeitimo, bendros informacijos apie rinkimus, rinkimų datos ir laiko. Mažiausiai domėtasi informacija, susijusia su studentų balsavimu ir balsavimu specialiuosiuose paštuose. Be to, skundai dėl viešosios tvarkos pažeidimų ar rinkėjų papirkinėjimo sudarė tik 1 proc. visų skambučių.

Žemiau esančiame grafike pateikiami duomenys apie skambučių intensyvumą, skambučių pobūdį ir kiekį. Lyginant su ankstesniais rinkimais skambučių sumažėjo.

Skambučių kiekis į 1855 pagal skambučių tipus (su betiksliais skambučiais)

4.3 Rinkimų kompiuterizavimas

Praėję savivaldybių tarybų rinkimai buvo pirmieji, kuriuose buvo naudojama nauja atvykusių balsuoti rinkėjų elektroninė žymėjimo sistema (toliau - ABRIS) ir dalis rinkimų apylinkių naudojantis internetinėmis technologijomis buvo kompiuterizuotos. Pilnai buvo kompiuterizuotas komisijos narių darbo laiko apskaitos žiniaraščių pildymas.

Prie ABRIS sistemos galėjo prisijungti ir naudotis ja visų rinkimų apylinkių komisijų nariai. Šią sistemą buvo rekomenduojama naudoti tokiose apylinkėse, kuriose galima užtikrinti nuolatinį interneto ryšį, bei vienu metu atvykus daug rinkėjų yra galimybė turėti daugiau parengtų darbo vietų. Savivaldybių rinkimų komisijos pačios turėjo teisę nuspręsti kuriose rinkimų apylinkėse ABRIS sistema bus naudojama. Iš viso buvo 243 tokios rinkimų apylinkės (iš 2016) esančios 14-oje savivaldybių. Tarp šių savivaldybių keturiose ABRIS sistema buvo naudojama visose apylinkėse, didžiausia iš jų (pagal rinkėjų skaičių, apylinkių skaičių ir teritoriją) Klaipėdos rajono savivaldybė turinti 31 rinkimų apylinkę.

Komisijos nariai, dirbantys su Atvykusių balsuoti rinkėjų žymėjimo sistema buvo identifikuojami jungiantis per Elektroninės valdžios vartus ir nukreipiami į ABRIS sistemą, tad pašalinis žmogus prisijungti galimybės neturėjo. Jungiamasi buvo saugiu šifruotu ryšiu. Sistemos veikimo principas ir darbas su ja vartotojui buvo labai paprastas – dirbantys su sistema komisijos nariai naudojantis paieška surasdavo atvykusį balsuoti rinkėją ir pažymėdavo jo atvykimą. Kadangi sistemoje buvo naudojama Lietuvos Respublikos rinkėjų duomenų bazė – pažymėjus rinkėjo atvykimą kurioje nors rinkimų apylinkėje, žymą galėjo matyti tos pačios savivaldybės rinkimų apylinkių komisijų nariai.

Įstatymas kaip priemonę išvengti pakartotinio balsavimo nustatė rinkėjų, norinčių balsuoti kitoje (tos pačios savivaldybės) apylinkėje, dvigubą patikrinimą. Rinkimų apylinkės keitėsi elektroniniais pranešimais apie atvykusius kitų rinkimų apylinkių rinkėjus ir apie atvykimą žymėjo rinkėjų sąrašuose abejose rinkimų apylinkėse. Rinkimų komisijų klaidų nebuvo nustatyta. ABRIS sistema pasinaudojo iš viso 519 rinkėjų. Daugiausia jų buvo Trakų rajono savivaldybėje – 173 rinkėjai. Buvo gautas vienas pranešimas apie rinkėją, kuris atvyko balsuoti antrą kartą, ABRIS sistemoje šis rinkėjas jau buvo pažymėtas, papildomai apylinkės rinkimų komisijos narys patikrino spausdintą rinkėjų sąrašą ir rado šio piliečio parašą. Paaiškėjo, kad garbaus amžiaus rinkėjas buvo pamiršęs, jog jau yra atidavęs balsą.

Rinkimų dieną sistema veikė be trukdžių. Su sistema šiek tiek sunkiau sekėsi dirbti mažiau įgudusiems dirbti kompiuteriu. Taip pat ji lėčiau dirbo apylinkėse, kurios naudojo mobilųjį internetą. Kai kurių kompiuterizuotų apylinkių rinkimų komisijos rinkėjų nežymėjo, tačiau ABRIS sistemą naudojo rinkėjų paieškai ir informavimui, kai balsuoti atvykdavo rinkėjas, nežinantis kurioje rinkimų apylinkėje jis turi balsuoti.

Daugiausia vienos savivaldybės apylinkių, kurios naudojosi ABRIS sistema – Kauno rajono savivaldybėje, čia, 43 apylinkės iš 45 naudojosi elektronine Atvykusių balsuoti rinkėjų žymėjimo sistema. Daugiausia atvykusių balsuoti rinkėjų buvo pažymėta Šiaulių miesto savivaldybėje – 28048 rinkėjai. Didžiausias aktyvumas rinkimų dieną Birštono savivaldybėje – 54 procentai šioje apygardoje vidutiniškai kas 1 minutę (viso balsavimo laiko metu nuo 7 iki 20 val.) buvo pažymimas atvykęs balsuoti rinkėjas.

Iš šių apylinkių surinkti duomenys padėjo sudaryti rinkimų dienos statistines lenteles, kurios rodo atvykusių balsuoti rinkėjų aktyvumą, vyrų ir moterų dalyvavimą rinkimuose priklausomai nuo amžiaus grupės, taip pat kaip balsavusieji rinkėjai buvo pasiskirstę amžiaus grupėse.

Ateityje ABRIS sistema galėtų būti patobulinta. Pirmiausia – sukurta naudojant kitą platformą, kuri suteiktų galimybę žymėti atvykusius balsuoti rinkėjus net trūkinėjant ar trumpam dingus interneto ryšiui. Būtina sumažinti nepatogumus rinkimų apylinkėms naudojančioms mobilųjį interneto ryšį, kuris dažnai yra nepastovus. Taip pat, norint pagreitinti žymėjimą, rinkėjo kortelė galėtų būti spausdinama su specialiu brūkšniniu kodu, o rinkimų apylinkės turėtų skenerius automatizuotai pažymėti rinkėją. Skenuoti būtų galima ir asmens tapatybės korteles, kuriose irgi yra brūkšninis kodas. Tai žymiai pagreitintų rinkėjų žymėjimą ir patikrą, ar jie atvyko į savo rinkimų apylinkę, ar nėra balsavę..

Mūsų nuomone ši sistema galėtų būti ypač efektyvi Respublikos Prezidento rinkimuose, referendume ir rinkimuose į Europos Parlamentą, kuriose visoje Lietuvos teritorijoje sudaroma tik viena rinkimų apygarda, ji įgalintų balsuoti bet kurioje rinkimų apylinkėje. Seimo

rinkimuose yra dvi apygardos – daugiamandatė, bendra visoje valstybės teritorijoje, ir vienmandatės rinkimų apygardos, kurios apima tik dalį teritorijos.

Apylinkių rinkimų komisijų kompiuterizavimas, leido žymiai greičiau suvesti rinkimų apylinkių balsų skaičiavimo protokolų duomenis į Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinę sistemą. Netgi pirmumo balsai, kurie įprastai buvo į sistemą įrašomi per dvi tris dienas, didžiojoje dalyje savivaldybių buvo suvesti iki pirmadienio vakaro, kas įgalino paskelbti kandidatų sąrašų galutines eiles ir nustatyti asmenis, gavusius tarybos narių mandatus, dviem dienom anksčiau nei naudojant ankstesnę sistemą. Balsų skaičiavimo protokolų duomenų suvedimas į informacinę sistemą taip pat sumažina klaidų suvedant duomenis galimybę, leidžia duomenų suvedimą stebėti rinkimų apylinkių stebėtojams ir matyti kaip duomenys skelbiami internetiniame tinklalapyje.

4.4 Internetinis balsavimas

Toliau buvo nagrinėjamos panaudoti Lietuvos, kaip valstybės su išvystyta internetinio ryšio sistema, galimybės sukurti ir naudoti internetinį balsavimą. Buvo toliau susipažinta su kitų valstybių patirtimi ir internetinio balsavimo perspektyvomis. Pastaruoju metu planai įvesti internetinį balsavimą daugelyje valstybių yra peržiūrėti, atidedami vėlesniam laikui ne vien dėl ekonominės krizės, bet ir dėl visuomenės grupių pasipriešinimo. Kai kuriuose valstybėse buvo įsigytos gana brangios elektroninės balsavimo mašinos, skirtos naudoti rinkimų apylinkėse, bet jos pasirodė mažai apsaugotos ir neefektyvios. Daugelio tų įrenginių skleidžiamas elektromagnetinis spinduliavimas, kad ir silpnas priimti įprastais imtuvais, bet panaudojus šiuolaikines ryšio sistemas buvo priimamas ir netgi leido atskleisti balsavimo paslaptį. Rinkėjų pasipiktinimą ir įtarumą taip pat skatino sunkiai suprantamas paaiškinimas kaip bus vykdomas internetinis balsavimas. Vokietijos Konstitucinis Teismas pasisakė, kad internetinį balsavimą galima įvesti tik tuo atveju, kai internetinis balsavimas bus pakankamai suprantamas rinkėjų daugumai.

Ankstesnės diskusijos dėl rinkimų principų, ypač dėl slapto balsavimo pilno išsaugojimo, iš esmės yra pasibaigusios, patvirtinant, kad rinkimų principai turi išlikti nepasikeitę. Internetinis balsavimas klasifikuojamas kaip distancinis balsavimas nekontroliuojamoje (rinkimų komisijos ar kitų įgaliotų pareigūnų, tai yra, rinkėjas pats pasirūpina balsuoti slapta, o internetinio balsavimo sistema privalo garantuoti, kad rinkėjo balsas bus įskaitytas toks, kokį jį padavė rinkėjas ir negalės būti atskleista, kad jį padavė būtent šis rinkėjas) aplinkoje. Balsavimas visais atvejais turi išlikti slaptas ir balsavimo paslaptis negali būti pasiekama niekam.

Lietuvoje internetinis balsavimas ypač aktualus dėl rinkėjų gyvenančių ar rinkimų dienomis esančių užsienio valstybėse. Rinkėjas kreiptųsi į balsavimo komisiją (komisijos kaip ir dabar būtų sudaromos Lietuvos diplomatinėse atstovybėse ir konsulatuose) ir galėtų balsuoti internetu, jeigu balsavimo komisija sutiktų, kad šis rinkėjas, įrašytas į jos rinkėjų sąrašą, gali balsuoti internetu. Konkrečiai balsavimo sistemai sukurti ir išbandyti reikia lėšų ir laiko.

5. VALSTYBĖS BIUDŽETO ASIGNAVIMAI RINKIMAMS ORGANIZUOTI IR VYKDYTI BEI VYRIAUSIOSIOS RINKIMŲ KOMISIJOS VEIKLAI UŽTIKRINTI. ASIGNAVIMAI POLITINĖMS PARTIJOMS

5.1. Valstybės biudžeto lėšos ir jų panaudojimas

Lentelėje nurodyta kiek valstybės biudžeto lėšų buvo skiriama rinkimams organizuoti ir vykdyti .

VALSTYBĖS BIUDŽETO LĖŠŲ PANAUDOJIMAS 2008, 2009 METAIS IR POREIKIS BEI NUMATYTI MAKSIMALŪS ASIGNAVIMŲ LIMITAI 2012 METAMS

tūkst. Lt

Išlaidos	2008 m. Seimo rinkimams (du rinkimų ratai)	2009 m. Respublikos Prezidento rinkimai ir rinkimai į Europos Parlamentą, rinkimai į Seimą – dvi vienmandatės apygardos	2010 m. Rinkimai nebuvo rengiami, pasirengimas savivaldos rinkimams	2011 m. savivaldybių tarybų rinkimai, Marijampolės ir Danės nauji rinkimai į Seimą	Numatomi maksimalūs asignavimų limitai 2012 m-	Pastabos
IŠ VISO VALSTYBĖS BIUDŽETE VRK KARTU SU ASIGNAVIMAIS POLITINĖMS PARTIJOMS	47653,6	39968,8	11776,0	24677,0	30927,0	Nuo 2011 m. valstybės biudžete asignavimai politinėms partijoms nurodomi prie VRK asignavimų atskira suma. Rinkėjų registravimas, rinkimų ir referendumų rengimas, funkcinė klasifikacija 01.06.01.01.
RINKIMAMS VYKDYTI	26642,0	26389,0	144,3	17057,0	23200,0	
Rinkimų organizavimui išlaidos apygardų bei apylinkių rinkimų komisijose. Čia rinkimų laikotarpiu dirba 16 tūkst. rinkimų komisijų narių bei samdomų darbuotojų.	19241,0	19189,0	0,0	10606,0	16940,0	
<i>Iš jų: apygardų bei apylinkių rinkimų komisijų narių darbo apmokėjimas</i>	<i>12896,0</i>	<i>13400,0</i>	<i>0,0</i>	<i>7482,0</i>	<i>12000,0</i>	

Išlaidos	2008 m. Seimo rinkimams (du rinkimų ratai)	2009 m. Respublikos Prezidento rinkimai ir rinkimai į Europos Parlamentą, rinkimai į Seimą – dvi vienmandatės apygardos	2010 m. Rinkimai nebuvo rengiami, pasirengimas savivaldos rinkimams	2011 m. savivaldybių tarybų rinkimai, Marijampolės ir Danės nauji rinkimai į Seimą	Numatomi maksimalūs asignavimų limitai 2012 m-	Pastabos
----------	--	---	---	--	--	----------

Rinkimų programinės įrangos techninio palaikymo ir priežiūros paslaugos, gyventojų registro duomenų naudojimas, rinkimų biuletenių, rinkėjų pažymėjimų, sąrašų ir atvykimo lapelių, protokolų, aprašų, informacinių leidinių, plakatų ir kitų leidinių spausdinimas, pašto siuntų išlaidos, balsavimo specialiuose paštuose išlaidos, balsavimo užsienyje organizavimo išlaidos, audito paslaugos bei kitos centralizuotai apmokamos išlaidos rinkimams organizuoti
Radijo, televizijos laidos, debatai

**INSTITUCIJOS
IŠLAIKYMU**

iš to darbo užmokestis

**ASIGNAVIMAI
POLITINĖMS PARTIJOMS**

Asignavimai (iki 2011 m. dotacijos) politinių partijų veiklai finansuoti
Asignavimai kompensuoti daliai politinės kampanijos išlaidų

5401,0	4491,0	144,3	6451,0	6260,0	
2000,0	2709,0	0,0	0,0	0,0	
1011,6	1169,8	2034,7	2122,0	2229,0	
725,3	686,5	1048,0	1076,0	1076,0	
20000,0	12410,0	9597,0	5498,0	5498,0	
20000,0	12410,0	5498,0	5498,0	5498,0	
0,0	0,0	4099,0	Skiriama iki 25 procentų iš privatizavimo fondo	Skiriama iki 25 procentų iš asignavimų	

Politinė reklama
Institucijos išlaidymas (valdymo išlaidos), funkcinė klasifikacija 01.06.01.09
Darbo užmokestis VRK Sekretoriato darbuotojams, nuo 2010 m. ir VRK nariams (perkelta iš rinkimų išlaidų).
Biudžete 2011 iš viso skiriama 5498 tūkst. Lt, bet 2010 metų pabaigoje papildomai buvo skirta dar 4099 tūkst. Lt

Lietuvos Respublikos vyriausiajai rinkimų komisijai 2010 metams buvo patvirtinta asignavimų suma programai „Rinkimų ir referendumų organizavimas“ vykdyti 2 179,0 tūkst. litų, iš jų 918,0 tūkst. litų skirti darbo užmokesčiui. 2010 metais panaudota 2 173,3 tūkst. litų. Metinis asignavimų plano įvykdymas – 99,7%. Valstybės biudžeto lėšos buvo naudojamos taupiai ir tikslingai. 2010 metais nebuvo vykdomi jokie rinkimai, asignavimai buvo naudojami Vyriausiosios rinkimų komisijos veiklai užtikrinti. 2010 metų valstybės biudžete nebuvo skirtos lėšos pasirengti 2011 metų savivaldybių tarybų rinkimams. Šių rinkimų organizavimui ir vykdymui 2011 metų valstybės biudžete patvirtinta 17 057,0 tūkst. litų asignavimų. Vyriausioji rinkimų komisija tvirtindama savivaldybių rinkimų komisijoms rinkimų išlaidų sąmatas, nustatė lėšų paskirstymo struktūrą, lėšų skaičiavimo koeficientus, kompiuterizavimo darbų įkainius ir griežtai kontroliavo valstybės biudžeto lėšų naudojimą. Vyriausiosios rinkimų komisijos 2010-12-15 sprendimu Nr. Sp-133, 2011 metų savivaldybių tarybų rinkimams ir naujiems rinkimams į Lietuvos Respublikos Seimą vienmandatėje Marijampolės rinkimų apygardoje Nr. 29 organizuoti ir vykdyti savivaldybių rinkimų komisijoms skirta 10 402,9 tūkst. litų, iš jų 7 345,8 tūkst. litų savivaldybių rinkimų komisijų narių ir samdomų darbuotojų darbo apmokėjimui, 2 275,7 tūkst. litų socialinio draudimo įmokoms, 90,3 tūkst. litų ryšių paslaugoms, 255,0 tūkst. litų transporto išlaidoms, 186,8 tūkst. litų kitoms prekėms, 249,3 tūkst. litų kitoms paslaugoms (183,1 tūkst. litų reprezentacinėms išlaidoms (maisto produktams, nealkoholiniams gėrimams pirkti rinkimų dieną), 23,5 tūkst. litų rinkėjų pavėžėjimui, 42,7 tūkst. litų kandidatų rinkimų programų parengimo spausdinti išlaidoms). Kitas rinkimams organizuoti ir vykdyti patirtas išlaidas Vyriausioji rinkimų komisija apmoka centralizuotai. 2011 metų savivaldybių tarybų rinkimams ir naujiems rinkimams į Lietuvos Respublikos Seimą vienmandatėje Marijampolės rinkimų apygardoje Nr. 29 organizuoti ir vykdyti Vyriausioji rinkimų komisija centralizuotai panaudojo 4 164,7 tūkst. litų valstybės biudžeto asignavimų, iš jų: 1 505,2 tūkst. litų rinkimų apylinkių kompiuterizavimo išlaidoms, rinkimų programinės įrangos techninio palaikymo ir priežiūros paslaugoms, serverių nuomai, elektroninių dokumentų pateikimo viešųjų elektroninių paslaugų pirkimui, 1 886,8 tūkst. litų rinkimų biuletenių, formų, blankų, rinkėjo kortelių ir pažymėjimų, rinkėjų sąrašų, atvykimo lapelių, balsavimo paštu vokų bei kvitų, vokų rinkimų dokumentų pakavimui, skaičiavimo balsų protokolų, plakatų, balsavimo tvarkų aprašų, rinkimų įstatymų rinkinių ir rezultatų leidinių spausdinimui, 48,1 tūkst. litų informacijos apie rinkimus skleidimui laikraščiuose ir televizijoje, 93,2 tūkst. litų audito paslaugoms, 316,4 tūkst. litų balsavimo specialiuose paštuose ir pašto siuntų išlaidoms, 69,8 tūkst. litų plombų rinkimų dokumentams plombuoti gamybai, 47,4 tūkst. litų rinkėjų informavimo trumpuoju telefonu Nr. 1855 paslaugoms, 49,0 tūkst. litų politinės reklamos bei informacijos monitoringo paslaugoms, 13,0 tūkst. litų kanceliarinėms prekėms ir orgtechnikos eksploatacinėms medžiagoms, 89,5 tūkst. litų konteneriams rinkimų dokumentų archyvavimui įsigyti, 22,8 tūkst. litų už gyventojų registro ir juridinių asmenų registro duomenų naudojimą, 2,1 tūkst. litų vertėjų

paslaugoms, 21,4 tūkst. Lt Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimų spausdinimui leidinyje „Informaciniai pranešimai“.

2011 metų savivaldybių tarybų rinkimų surinkta rinkimų užstatų suma 2 630,8 tūkst. litų. Rinkimų užstatai kandidatams ir politinėms partijoms gražinti pasibaigus rinkimų kampanijai. Negrąžintini rinkimų užstatai apie 88 tūkst. Lt pervesti į valstybės biudžetą.

5.2. Asignavimai (iki 2011 m. dotacijos) politinių partijų veiklai finansuoti

2010 metais Vyriausioji rinkimų komisija pervedė politinėms partijoms iš Privatizavimo fondo gautų lėšų 4 099 tūkst. litų 2008 metų Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų politinės kampanijos dalies išlaidų kompensavimui. Politinės partijos pateikė ataskaitas apie gautų lėšų panaudojimą. Privatizavimo fondo lėšos politinių partijų veiklai panaudotos 100%. 2011 metais politinių partijų veiklai finansuoti patvirtinta 5 498 tūkst. litų valstybės biudžeto asignavimų suma. 2011m. balandžio mėnesį, vykdant 2011-04-08 Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimą Nr. Sp-266, politinėms partijoms pervesta 2 749,0 tūkst. litų valstybės biudžeto asignavimų.

6. POLITINIŲ PARTIJŲ IR POLITINIŲ KAMPANIJŲ FINANSAVIMO KONTROLĖ

6.1. Nauja Įstatymo redakcija

Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės (toliau – PPPKFFK) įstatymas. Šiuo PPPKFFK įstatymu siekiama užtikrinti politinių kampanijų demokratiškumą, politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo teisėtumą, skaidrumą ir viešumą, reglamentuoti politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo tvarką ir finansavimo kontrolę.

2010 m. rugsėjo 15 d. įsigaliojo nauja PPPKFFK įstatymo redakcija. Naujos redakcijos PPPKFFK įstatymo pagrindinės naujovės:

- ✓ prievolė fiziniams asmenims deklaruoti turtą ir pajamas prieš suteikiant auką politinei partijai ar politinės kampanijos dalyviams;
- ✓ politinės reklamos reglamentavimo pasikeitimas (panaikintas draudimas skleisti reklamą per radiją, leista (su tam tikrais apribojimais) reklama per televiziją;
- ✓ nustatyta, kas laikoma šiurkščiais PPPKFFK įstatymo pažeidimais;
- ✓ pakeista politinių kampanijų finansavimo kontrolė.

PPPKFFK įstatyme reglamentuota, kad politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimą pagal kompetenciją įstatymų nustatyta tvarka kontroliuoja VRK ir kitos institucijos. Valstybinė mokesčių inspekcija tikrina, ar aukotojai turėjo pakankamai pajamų aukai suteikti ir ar jos apmokestintos įstatymų nustatyta tvarka. Valstybės kontrolė atlieka valstybės biudžeto asignavimų, skirtų politinėms partijoms, naudojimo auditą. VRK patikrinimą organizuoja, kai politinės

kampanijos dalyvis gauna mažesnę kaip 70 VMDU dydžio pajamų sumą, tai yra apie 148 000 litų, o politinė partija, per kalendorinius metus gauna mažiau negu 200 VMDU dydžio pajamų sumą, tai yra apie 423 000 litų. VRK gali pirkti audito paslaugas pagal viešųjų pirkimų sutartis. Jeigu politinė partija ar politinės kampanijos dalyvis gauna daugiau pajamų, audito paslaugas perka pati politinė partija arba pats politinės kampanijos dalyvis ir VRK pateikia auditoriaus ataskaitą dėl pastebėtų faktų.

2010 m. gegužės 18 d. pakeitus PPPKFFK įstatymą VRK iki rugsėjo 15 d. buvo pavesta patvirtinti valstybės biudžeto asignavimų panaudojimo ataskaitą, politinės kampanijos finansavimo apskaitos žiniaraštį, viešosios informacijos rengėjo ar skleidėjo deklaraciją, politinės partijos ar politinės kampanijos dalyvio ataskaitą dėl paskleistos politinės reklamos ir jos finansavimo šaltinių, aukų lapo formą, politinės kampanijos finansavimo ataskaitos formą bei minėtų ataskaitų ir formų pildymo ir pateikimo tvarkos aprašus. Taip pat patvirtinti politinės reklamos žymėjimo, valstybės biudžeto lėšomis finansuojamų kandidatų diskusijų per radiją ir televiziją, valstybės biudžeto lėšomis finansuojamos informacijos, skatinančios dalyvauti rinkimuose, skleidimo ir politinių partijų ir politinės kampanijos dalyvių finansavimo kontrolės tvarkos aprašus. Minėti pavedimai atlikti laiku. Daug laiko ir kruopštaus darbo pareikalavo paruošti techninę užduotį politinės kampanijos patikrinimą atliekančioms audito įmonėms ir ją suderinti su Lietuvos auditorių rūmais. Tiesa liko nepatvirtinta techninė užduotis politinės partijos patikrinimą atliekančioms audito įmonėms. Įvertinus tai, kad nebuvo pakankamai aiškus politinių partijų apskaitos reglamentavimas ir nebuvo auditorių atsiliepimų dėl politinės kampanijos patikrinimo užduoties, nutarta neskubėti ir tai padaryti surinkus pakankamai informacijos, nes politinės partijos finansinių ataskaitų rinkinį pirmą kartą pagal naują tvarką teiks už 2011 metus iki 2012 m. kovo 15 dienos.

2010 m. spalio 30 d. įsigaliojo PPPKFFK įstatymo 5 ir 17 straipsnių pakeitimo įstatymas. Šiuo pakeitimu paankstinta politinės kampanijos dalyvių registracijos pabaiga. Vyriausioji rinkimų komisija prašymus registruoti savarankiškais politinės kampanijos dalyviais priimti pradeda prasidėjus politinės kampanijos laikotarpiui ir priimti baigia tą dieną (įskaitytinai), kurią pagal atitinkamus PPPKFFK įstatymus pradedamas pareiškinių dokumentų įteikimas.

6.2. Savivaldos rinkimų politinė kampanija

2011 m. pradžioje vyko dveji rinkimai (2011 m. vasario 13 d. nauji rinkimai į LR Seimą Marijampolės rinkimų apygardoje ir 2011 m. savivaldybių tarybų rinkimai). Šių kampanijų metu buvo užregistruota 811 savarankiškų politinės kampanijos dalyvių:

- 2011 m. vasario 13 d. nauji rinkimai į LR Seimą – registruoti 9 savarankiški politinės kampanijos dalyviai: 5 politinės partijos pačios registravosi savarankiškais politinės kampanijos dalyviais ir atstovavo savo kandidatus, o 4 politinės partijos savo kandidatus registravo savarankiškais politinės kampanijos dalyviais,

- 2011 m. savivaldybių tarybų rinkimai – 802 savarankiški politinės kampanijos dalyviai. Iš jų: 25 politinės partijos, 216 - politinių partijų keliamų kandidatų sąrašų, 519 - išsikėlusių kandidatų, 42 – pretendentai į kandidatus, kurie vėliau nepateikė pareiškinių dokumentų. Dar 403 politinių partijų kelti kandidatų sąrašai registruoti atstovaujamaisiais politinės kampanijos dalyviais. 2 politinės partijos, registruotos savarankiškais politinės kampanijos dalyviais, nekėlė kandidatų sąrašų (Respublikonų partija ir Žemaitijos partija). Dėl registravimo savarankiškais politinės kampanijos dalyviais kreipėsi, tačiau nebuvo registruota: asociacija „Už konstitucines gyventojų (Vilniečių) teises“, visuomeninė organizacija „Vieningas Kaunas“, Tomo Bakučionio, Pauliaus Markevičiaus, Liudviko Ragauskio asociacija „Už konstitucines gyventojų (Vilniečių) teises“ ir visuomeninė organizacija Žvėryno bendruomenė dėl to, kad PPPKFFK įstatymas nenumato, kad asociacijos turi būti registruotos savarankiškais politinės kampanijos dalyviais.

Galutines politinės kampanijos finansavimo ataskaitas ir pajamas bei išlaidas pagrindžiančius dokumentus arba sutarčių su audito įmonėmis nuorašus pateikė 811 savarankiškų politinės kampanijos dalyvių, tai yra visi registruoti savarankiški politinės kampanijos dalyviai.

Politinė kampanija	Pajamos, Lt	Išlaidos, Lt
2011 m. vasario 13 d. naujų rinkimų į Seimą	122 274,65	146 330,49
2011 m. savivaldybių tarybų rinkimai	13 590 483,49	15 660 509,61

Politinėms kampanijoms daugiausia aukojo juridiniai asmenys – 52,65 proc. visų pajamų. Pačios politinės partijos skyrė – 34,31 proc., fizinių asmenų aukos – 6,67 proc., kandidatų nuosavos lėšos – 6,37 proc..

Politinė kampanija	Pajamų šaltinis			
	Juridiniai asmenys, Lt	Politinės partijos, Lt	Fiziniai asmenys, Lt	Kandidatų nuosavos lėšos, Lt
2011 m. vasario 13 d. naujų rinkimų į LR Seimą	40 000	64 740	7 000	10 534,65
2011 m. savivaldybių tarybų rinkimai	7 179 832,75	4 639 986,53	907 901,34	862 441,18
Iš viso:	7 219 832,75	4 704 726,53	914 901,34	872 975,83

2011 m. savivaldybių tarybų rinkimų politinei kampanijai daugiausia 2 521 070,97 Lt išleido Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdis. 2011 m. vasario 13 d. naujų rinkimų į LR Seimą

politinei kampanijai daugiausia – 54 023,97 Lt išleido Tėvynės sąjunga – Lietuvos krikščionys demokratai.

2011 m. savivaldybių tarybų rinkimų politinės kampanijos dalyvių nurodytų išlaidų suma yra 15 660 509,61 Lt, iš jų 2 235 225,88 Lt skolos įsipareigojimų.

Didžiąją išlaidų dalį sudaro išlaidos politinei reklamai. Politinės kampanijos dalyviai nurodė išleidę 14 266 929,31 Lt, tai sudaro 91,10% visų politinės kampanijos išlaidų.

Dviejų politinių kampanijų savarankiški politinės kampanijos dalyviai nurodė, kad politinei reklamai išleido 14 404 174,43 Lt, arba 91,13 proc. visų išlaidų. Reklamai spaudoje panaudota 4 660 812,00 Lt, arba 32,36 proc. visų politinės reklamos išlaidų.

Politinė reklama	2011 m. vasario 13 d. naujų rinkimų į Seimą	2011 m. savivaldybių tarybų rinkimai	Suma, Lt	Bendros sumos proc.
Spaudoje	45 160,17	4 615 651,83	4 660 812,00	32,36
Skleidžiama kitomis priemonėmis	41 553,65	3 979 105,34	4 020 658,99	27,91
Išorinė	9 531,95	2 228 649,98	2 238 181,93	15,54
Televizijoje	27 745,30	2 043 122,22	2 070 867,52	14,38
Internete	5 020,00	995 706,12	1 000 726,12	6,94
Radijuje	8 234,05	404 693,82	412 927,87	2,87
Iš viso:	137 245,12	14 266 929,31	14 404 174,43	100,00

2011 m. vasario 13 d. naujų rinkimų į LR Seimą 3 politinės kampanijos dalyviai nurodė 24 467,56 Lt skolos įsipareigojimų susijusių su politine kampanija.

2011 m. savivaldybių tarybų rinkimų politinę kampaniją 14 politinių partijų baigė turėdamos 2 136 209,20 Lt skolų. Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdžio skolos įsipareigojimai – 1 269 309,45 Lt, Liberalų ir centro sąjungos – 252 648,70 Lt, Lietuvos socialdemokratų partijos – 140 501,56 Lt, Lietuvos liaudies partijos – 135 176,26 Lt. Kitų 10 partijų skolos įsipareigojimai sudaro 338 573,23 Lt, 117 išsikėlusių kandidatų – 98 486,68 Lt ir 3 netapusių kandidatais pretendentų – 530 Lt. Kiekvienas savarankiškas politinės kampanijos dalyvis, siekiantis gauti dalies išlaidų politinei kampanijai kompensaciją, politinės kampanijos laikotarpiu atsiradusius skolos įsipareigojimus turi įvykdyti ne vėliau kaip iki politinės kampanijos pabaigos, tai yra iki birželio 14 d. Pagal VRK gautą informaciją skolos įsipareigojimai sumažėjo tik apie 104 000 Lt.

Pagal PPPKFFK įstatymą vienas fizinis ar juridinis asmuo kiekvienam savarankiškam politinės kampanijos dalyviui per politinę kampaniją galėjo paaukoti auką, neviršijančią 20 paskelbto praėjusių kalendorinių metų ketvirto ketvirčio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio. 2010 metais ir per 2011 metais vykusias politines kampanijas galima buvo paaukoti 42 360 litų.

Aukos, neatitinkančios PPPKFFK įstatymo reikalavimų, vadinamos nepriimtinomis aukomis ir jas naudoti draudžiama. Nepriimtinos aukos gražinamos aukotojams. Jeigu aukotojas nenustatomas, nepriimtinos aukos pervedamos į valstybės biudžetą.

2011 m. vasario 13 d. naujų rinkimų į LR Seimą politinės kampanijos dalyvis nurodė gavęs 8 000 Lt nepriimtina auką ir ji gražinta aukotojui. 2011 m. savivaldybių tarybų rinkimų politinę kampaniją politinės kampanijos dalyviai nurodė gavę 325 693,15 Lt nepriimtinių aukų, iš jų 325 493,15 Lt gražinta aukotojams, o 201,60 Lt pervesta į valstybės biudžetą.

Viešame aukotojų sąrašė nėra nurodyta ir VRK nenustatė, kad kuris nors aukotojas būtų paaukojęs daugiau, nei leidžia PPPKFFK įstatymas.

Aukoti politinės kampanijos dalyviams turi teisę fiziniai ir privatūs asmenys. Nustatyta, kad viešoji įstaiga „Garsų harmonija“, kurios teisinė forma - viešoji įstaiga, klubas „Garliaviečiai“ teisinė forma – asociacija suteikė pretendentui į kandidatus Kauno rajono rinkimų apygardoje Aleksandrui Bosui 2 aukas 550 Lt (2010-01-10 400 Lt, 2010-01-12 150 Lt). Po VRK rašto Aleksandras Bosas aukas sugražino aukotojams. Lietuvos mokytojų profesinė sąjunga, kurios teisinė forma – profesinė sąjunga ar susivienijimas 2011-02-23 Lietuvos centro partijai suteikė 200 Lt auką. Šiaulių pensininkų sąjūdis, kurios teisinė forma – asociacija 2011-02-23 suteikė Lietuvos pensininkų partijai 200 Lt auką. Labdaros ir paramos fondas „Nedvejok“, kurios teisinė forma – labdaros paramos fondas 2011-03-02 suteikė Lietuvos socialdemokratų partijos Tauragės rajono skyriui 3000 Lt auką. Po VRK rašto auką sugražino aukotojui. VšĮ „Alpha Projects“, teisinė forma - viešoji įstaiga 2011-03-21 suteikė 10 000 Lt auką Lietuvos socialdemokratų partijai. Po VRK rašto auką sugražino aukotojui.

Išsikėlęs kandidatas, surinkęs lėšų daugiau negu išleido politinei kampanijai, nepanaudotą politinės kampanijos lėšų likutį turi pervesti į valstybės biudžetą, o politinės partijos keltas kandidatas ar kandidatų sąrašas – politinės partijos veiklai finansuoti. Išsikėlę kandidatai politinės kampanijos finansavimo ataskaitose nurodė į valstybės biudžetą pervedę 1 585,33 Lt nepanaudotų lėšų likučio. Politinės partijos, jų keliami kandidatų sąrašai nurodė į politinių partijų sąskaitas pervedę 192 187,64 Lt politinės kampanijos lėšų likučio, o naujų rinkimų į LR Seimą 411,72 Lt.

Per šias politines kampanijas maksimaliai buvo galima išleisti rinkimų apygardose nuo 20 000 iki 860 000 litų. Nei vienas politinės kampanijos dalyvis neviršijo PPPKFFK įstatyme nustatyto maksimalaus politinės kampanijos išlaidų dydžio.

PPPKFFK įstatymo 24 straipsnis reglamentuoja, kad savarankiškas politinės kampanijos dalyvis, per politinę kampaniją gavęs didesnę kaip 70 VMDU dydžio pajamų sumą, privalo su audito įmone sudaryti politinės kampanijos dalyvio patikrinimo sutartį. O savarankiškų politinės kampanijos dalyvių, per politinę kampaniją gavusių mažesnę kaip 70 VMDU dydžio pajamų sumą, patikrinimą organizuoja daugiau nei 148 260 litų pajamų nurodė gavę 16 savarankiškų politinės kampanijos dalyvių. Jie pateikė sutarčių su audito įmonėmis nuorašus. VRK 2011-04-12 sprendimu

Nr. Sp-278 pavedė Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo kontrolės skyriui atlikti savarankiškų politinės kampanijos dalyvių, kurie VRK pateiktoje Politinės kampanijos finansavimo ataskaitoje nurodė negavę pajamų iš politinės kampanijos finansavimo šaltinių, nepatyrę politinės kampanijos išlaidų ir neprisiėmę su politine kampanija susijusių skolos įsipareigojimų. Tokių dalyvių buvo 248. VRK su 7 audito įmonėmis sudarė viešojo pirkimo sutartis dėl kitų politinės kampanijos dalyvių (538 dalyviai savivaldybių tarybų rinkimų ir 9 - naujų rinkimų į LR Seimą). Šiuo metu finansavimo ataskaitos tikrinamos. Auditorių ataskaitas dėl pastebėtų faktų pagal PPPKFFK įstatymą skelbiamos VRK interneto tinklalapyje.

6.3. Politinės kampanijos stebėseną

Pagal PPPKFFK įstatymo 26 straipsnį VRK politinių partijų finansavimo stebėseną vykdo nuolat, o politinių kampanijų finansavimo ir politinės reklamos stebėseną – per rinkimų (referendumo) agitacijos kampanijos etapą.

Dėl politinės reklamos skleidimo pažeidimų savivaldybių rinkimų komisijos nariai surašė apie dvidešimt Administracinių teisės pažeidimų protokolų.

6.4. Politinių partijų ir politinių kampanijų pajamų finansavimo kontrolė

Vadovaujantis PPPKFFK įstatymo 10 straipsniu, ne vėliau kaip per 10 darbo dienų pasibaigus ketvirčiui visos Lietuvos politinės partijos Vyriausiajai rinkimų komisijai turi pateikti aukotojų sąrašus. VRK interneto tinklalapyje paskelbti visi gauti ketvirčio aukotojų sąrašai ir jų suvestinės.

VRK vykdydama PPPKFFK įstatymo nuostatas 2010 metais patikrino 2009 metais politinių partijų gautų aukų teisėtumą tai yra, ar 2009 metais politinių partijų veiklai nebuvo viršytas maksimalus (300 MGL, 39 000 Lt) aukos dydis. Nustatytas vienas pažeidimas, tas pats aukotojas paaukojo 39 000 Lt ir 10 000 Lt aukas, politinė partija 10 000 Lt auką grąžino aukotojui. PPPKFFK įstatymu draudžiama aukoti neprivatiems juridiniams asmenims, nustatyti 2 atvejai, kai 2009 metais viena viešoji įstaiga 2 politinėms partijoms suteikė aukas (39 000 Lt ir 5000 Lt – ši auka grąžinta).

Ketvirtis	Aukotojų sąrašus pateikusių politinių partijų skaičius	Bendra aukų suma, Lt
2010 m. I ketv.	23	803 087,91
2010 m. II ketv.	25	1 119 852,50
2010 m. III ketv.	24	1 095 055,22
2010 m. IV ketv.	23	2 184 412,71
Iš viso:		5 282 408,34

Pagal PPPKFFK įstatymo 10 straipsnio 2 dalį vienas fizinis asmuo, nurodytas šio PPPKFFK įstatymo 12 straipsnyje, per kalendorinius metus gali paaukoti kiekvienai politinei partijai auką, neviršijančią 20 VMDU dydžių, tai yra 42 360 litų 2010 metais. Patikrinus 2010 metų visus aukotojų sąrašus nenustatyta, kad kuris nors aukotojas būtų paaukojęs daugiau nei leidžia PPPKFFK įstatymas ar politinė partija būtų priėmusi auką iš asmens, neturinčio teisės aukoti.

Šiais metais politinės partijos iki kovo 1 dienos, Valstybinei mokesčių inspekcijai ir Vyriausiajai rinkimų komisijai turėjo pateikti praėjusių kalendorinių metų metinę politinės partijos finansinės veiklos deklaraciją, kurioje privalėjo nurodyti per finansinius metus gautas pajamas, aukas ir aukotojus, skolintas ir kitas gautas lėšas, turėtas išlaidas, grąžintas skolas, nurodyti, kaip panaudota valstybės biudžeto dotacija. Gautos 24 politinių partijų metinės finansinės veiklos deklaracijos už 2010 metus.

Politinės partijos, pateiktoje deklaracijoje nurodę, kad gavo didesnę kaip 3000 MGL dydžio (390 000 Lt) pajamų sumą, turėjo atlikti nepriklausomą savo veiklos auditą ir nepriklausomo audito išvadą pateikti Vyriausiajai rinkimų komisijai ir Valstybinei mokesčių inspekcijai iki balandžio 1 d. Nustatyta, kad 10 politinių partijų turėjo pateikti nepriklausomo audito išvadas. Visos audito išvados gautos laiku.

Pagal politinių partijų gautus balsus per 2007 m. savivaldybių tarybų rinkimus, 2008 m. Seimo rinkimus ir 2009 m. lapkričio 15 naujus rinkimus į Seimą VRK balandžio ir liepos mėnesiais priėmė sprendimus dėl valstybės biudžeto dotacijos politinėms partijoms. Skiriant dotacijas atsižvelgta į pateiktas nepriklausomo audito išvadas. 2010 metais valstybės biudžeto dotacija (5 498 000 Lt) skirta 10 politinių partijų, kurios atitiko PPPKFFK įstatymo reikalavimus.

2010 m. sausio mėn. VRK priėmė sprendimą dėl 2008 m. Seimo rinkimų politinės kampanijos dalies išlaidų kompensavimo. Atsižvelgus į politinių partijų, jų keltų kandidatų gautus balsus, pateiktas galutinės politinės kampanijos finansavimo ataskaitas ir Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos išvadas, nustatyta, kad 15 politinių partijų turi teisę į dalies politinės kampanijos išlaidų kompensavimą. Pagal PPPKFFK įstatymą galėjo būti kompensuojama iki 25 procentų patirtų išlaidų, tai yra 6 316 462,80 Lt. Vykdamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. birželio 21 d. nutarimą Nr. 823 „Dėl 2010 metų privatizavimo fondo lėšų dalies skyrimo“ ir 2010 m. rugsėjo 15 d. nutarimą Nr. 1306 „Dėl 2008 metų Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų politinės kampanijos dalies išlaidų kompensavimo politinėms partijoms programos patvirtinimo“ 2010 m. spalio mėnesį kompensuota 4 099 000 Lt.

2011 m. balandžio mėn. VRK priėmė sprendimą dėl valstybės biudžeto asignavimų skyrimo politinių partijų veiklai finansuoti, kuriuo dešimčiai politinių partijų skirta 2 749 000 Lt. Skiriant valstybės biudžeto asignavimus atsižvelgta į pateiktas nepriklausomo audito išvadas ir

Teisingumo ministerijos pateiktą informaciją apie politinių partijų atitiktį PPPKFFK įstatymų reikalavimams.

6.5. Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupės vertinimas dėl politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo skaidrumo

Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupės (toliau – GRECO) 2009 m. liepos 2 d. patvirtinto III-ojo etapo vertinimo dėl politinių partijų finansavimo skaidrumo ataskaitą (toliau – GRECO ataskaita), kurioje buvo pateikta 12 rekomendacijų:

i. Skubiai organizuoti plačias diskusijas apie poreikį stiprinti 2004 m. Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo ir finansavimo kontrolės įstatymo įgyvendinimą ir paremti šio įstatymo įgyvendinimą, teikiant politinėms partijoms gaires ar imantis atitinkamos švietimo ir mokymų iniciatyvos.

ii. (i) Numatyti kriterijus, apibrėžiančius metinių politinių partijų (taip pat rinkimų) konsoliduotųjų sąskaitų apimtį, kurios aiškiai apimtų struktūras ir veiklas, tiesiogiai ar netiesiogiai susijusias su politinėmis partijomis arba kurios yra kitaip jų kontroliuojamos, įskaitant įvairių komponentų ir įmonių turto judėjimą; (ii) parengti taisykles, reglamentuojančias trečiųjų šalių veiklą.

iii. Imtis atitinkamų priemonių, siekiant užtikrinti, kad „neleistinų“ (nepriimtinių) aukų reikalavimu ir nepanaudotos kampanijų lėšos pervedimu labdaros organizacijomis nebūtų piktnaudžiaujama, siekiant susigrąžinti lėšas per labdaros organizacijas, susijusias su atitinkama partija ar kandidatais.

iv. Priimti gaires (atitinkamos institucijos priimtas apskaitos taisykles ar instrukcijas) dėl aukų natūra įvertinimo ir deklaravimo.

v. Sustiprinti kampanijų išdininkų vaidmenį ir kontrolės funkciją: (i) kiek įmanoma, labiau apribojant neregistruotas aukas (ir jų panaudojimą) ir reikalaujant centralizuoti kampanijų išlaidų mokėjimus kampanijų išdininko atsakomybe; (ii) svarstant patikėti išdininkui išimtinę teisę rinkti ir registruoti reguliarias aukas ir valstybės biudžeto dotacijas; (iii) uždėti prievolę ir politinėms partijoms atsidaryti specialiąsias kampanijų sąskaitas.

vi. (i) Išplėsti rinkimų kampanijoms taikomą finansinį nuorodos laikotarpį, siekiant, kad už finansinę veiklą rinkimų kampanijos metu būtų tinkamiau atsiskaityta vadovaujantis 2004 m. Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo ir finansavimo kontrolės įstatymu; (ii) pašalinti galimus neatitikimus tarp 2004 m. Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo ir finansavimo kontrolės įstatymo ir kitų įstatymų dėl registracijos terminų.

vii. Skirti vadovaujančią instituciją, kuriai galėtų padėti kitos atitinkamos tarnybos, kuriai būtų pavesta ir kuri turėtų įgaliojimų ir išteklių veiksmingai prižiūrėti 2004 m. Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo kontrolės įstatymo įgyvendinimą, įskaitant gebėjimus tirti galimus pažeidimus; (i) užtikrinti, kad ši institucija galėtų vykdyti savo funkcijas nepriklausomai ir nešališkai.

viii. (i) Užtikrinti, kad būtų taikomi tinkami standartai dėl auditorių, kuriems yra patikėtas partijos ir kampanijos sąskaitų patvirtinimas, nepriklausomumo ir padidinti reikalavimus audituojamam juridiniam asmeniui ar kandidatui; (ii) pasitarus su kompetentingomis institucijomis priimti audito standartus, kurie būtų konkrečiai taikomi partijos ir rinkimų kampanijos finansavimui.

ix. Peržiūrėti taikomų sankcijų už 2004 m. Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo ir finansavimo kontrolės įstatymo pažeidimus sistemą, siekiant aiškiai nustatyti, kokios procedūros ir sankcijos yra taikomos atskiriems pažeidimams ir užtikrinti, kad už įvairius pažeidimus būtų taikomos sankcijos.

x. Aiškiai nurodyti, kad institucija(-os), atsakinga(-os) už 2004 m. Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo kontrolės įstatymo įgyvendinimą, praneštų apie pažeidimų įtarimus prokurorui.

xi. (i) Padidinti administracines nuobaudas už pažeidimus politinių partijų ir kampanijų finansavimo skaidrumo srityje ir numatyti galimybę diskvalifikuoti asmenis, pripažintus kaltais padarius šiuos pažeidimus, atleidžiant juos iš užimamų pareigų, į kurias jie yra išrinkti. (ii) numatyti platesnes galimybes sustabdyti valstybės biudžeto dotacijas politinėms partijoms.

xii. Išplėsti senaties terminą, taikomą pažeidus 2004 m. Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo ir finansavimo kontrolės įstatymą, įskaitant pažeidimus pagal kitus aktualius įstatymus.

GRECO ataskaita paskelbta viešai Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. vasario 10 d. nutarimu Nr. 142 „Dėl Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupės (GRECO) ataskaitos Lietuvos Respublikai viešo paskelbimo ir pateiktų rekomendacijų įgyvendinimo“. Pilną ataskaitos tekstą galima rasti adresu: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoEval3%282008%2910_Lithuania_Two_LT.pdf.

6.6. Rekomendacijų įgyvendinimas

2010 m. gegužės 18 d. Seime priimtas PPPKFFK Nr. XI-813, kuriuo įgyvendinta didžioji dalis rekomendacijų. 2010 m. birželio 11 d. Seimas priėmė nutarimą Nr. XI-899 „Dėl Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupės (GRECO) ataskaitoje Lietuvos Respublikai pateiktų rekomendacijų įgyvendinimo“, kuriuo pasiūlytos priemonės Lietuvos Respublikos Vyriausybei,

Vyriausiajai rinkimų komisijai, Generalinei prokuratūrai, Specialiųjų tyrimų tarnybai, ikiteisminio tyrimo įstaigoms ir Teisingumo ministerijai dėl rekomendacijų įgyvendinimo.

Vyriausiajai rinkimų komisijai pasiūlyta:

1) aktyviai naudotis teisės aktų suteiktais įgaliojimais politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo kontrolei vykdyti;

2) siekiant tinkamo Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo įgyvendinimo ir bendros praktikos, užtikrinti metodinę pagalbą politinėms partijoms ir politinės kampanijos dalyviams skleisti informaciją apie įstatymo įgyvendinimo gerąją praktiką, imtis kitų reikalingų veiksmų, padedančių tinkamai taikyti nurodytą įstatymą.

Vyriausioji rinkimų komisija įgyvendindama PPPKFFK įstatymo pakeitimo įstatymą 2010 m. rugsėjo mėn. priėmė 10 sprendimų, kuriais patvirtino įvairių dokumentų formas, tvarkų aprašus.

Įgyvendinant GRECO rekomendacijas 2010 m. vasario mėn. Vyriausioji rinkimų komisija (VRK) organizavo tarpinstitucinę diskusiją Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo apskaitos klausimais. Diskusijoje dalyvavo Vyriausiosios rinkimų komisijos, LR Seimo Audito komiteto, Prezidentūros, Specialiųjų tyrimų tarnybos, Teisingumo ministerijos, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos ir politinių partijų atstovai. 2010 m. balandžio mėn. VRK surengė diskusiją *“Politinių partijų ir politinių kampanijų auditas”*, kurioje dalyvavo Lietuvos auditorių rūmų, Seimo Audito komiteto, Valstybinės mokesčių inspekcijos, Specialiųjų tyrimų tarnybos bei Valstybės saugumo departamento atstovai.

Įgyvendinant rekomendacijas ir Seimo nutarimą Vyriausioji rinkimų komisija savo interneto svetainėje sukūrė rubriką apie politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo kontrolę, kurioje yra skelbiama ne tik pagal įstatymą privaloma viešinti politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo informacija (aukotojų sąrašai, politinės kampanijos finansavimo atskaitos), bet ir VRK sprendimai šioje srityje, informacija apie organizuojamus renginius ir kita. Ši rubrika leidžia suinteresuotiems asmenims greičiau ir vienoje vietoje surasti visą informaciją apie politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimą.

Rengiant 2011 m. savivaldybių tarybų rinkimus buvo parengta informacinė medžiaga (lankstinukais, taip pat paskelbta internete) apie politinės kampanijos dalyvių registravimą, politinės kampanijos aukas, išlaidas ir jų apskaitą, atsakomybę už pažeidimus, priimtos politinės reklamos rekomendacijos. 2010 m. gruodžio – 2011 m. sausio mėnesiais surengta 10 mokymų politinės kampanijos dalyvių išdininkams, kuriuose galėjo dalyvauti iki 160 asmenų (dalyvavo apie 130).

2011 m. sausio 19 d. Vyriausioji rinkimų komisija surengė konferenciją Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo kontrolės aktualijos. Konferencijoje dalyvavo Seimo nariai, valstybės institucijų, partijų, universitetų, asociacijų bei federacijų atstovai, taip pat gausiai dalyvavo nepriklausomi auditoriai. Buvo diskutuojama apie politinių partijų ir politinių kampanijų

finansavimo reguliavimo naujoves, politinės korupcijos ir politinių partijų finansavimo santykį, pristatyta Latvijos patirtis kontroliuojant politinių partijų finansavimą.

2011 m. vasario 10 d. surengtas susitikimas-mokymai su auditoriais dėl politinės kampanijos dalyvių patikrinimo organizavimo, kuriame dalyvavo Seimo Audito komiteto pirmininkė L. Graužinienė, Lietuvos auditorių rūmų atstovai ir auditoriai.

Vyriausioji rinkimų komisija dalyvavo rengiant ataskaitą apie GRECO rekomendacijų įgyvendinimą. 2011 m. gegužės mėn. iš Teisingumo ministerijos gautas GRECO ataskaitos projektas, kuriame buvo nurodyta, kad Lietuva iš 12 rekomendacijų pilnai įgyvendino 7 (i, iii, iv, v, vi, ix, x), o iš dalies – 5 (ii, vii, viii, xi, xii). Vyriausioji rinkimų komisija pateikė paaiškinimus dėl kitų rekomendacijų įgyvendinimo.

2011 m. gegužės 23-27 d. vyko Europos Tarybos Valstybių prieš korupciją grupės (GRECO) plenarinė sesija, kurioje buvo vertinama, kaip Lietuvos Respublika įvykdė 2009 m. GRECO vertinimo trečiojo etapo rekomendacijas. Vertinimo išvakarėse delegacijos nariai (atstovai iš Teisingumo ministerijos, Specialiųjų tyrimų tarnybos ir Vyriausiosios rinkimų komisijos) buvo susitikę su vertintojais Portugalijos atstovu Daniel Pires ir GRECO sekretoriato darbuotoju Michael Janssen. Susitikimo metu aptartos neįgyvendintos rekomendacijos. GRECO plenarinės sesijos metu, pateikus argumentus dėl kitų rekomendacijų, buvo nuspręsta, kad įvykdytos 9 rekomendacijos (papildomai vii (dėl pagrindinės kontroliuojančios institucijos) ir viii (dėl audito), o 3 (ii, xi, xii) – iš dalies. Taip pat buvo pritarta, kad iš trijų likusių dalinai įgyvendintų rekomendacijų įgyvendinta ii rekomendacijos ii dalis (dėl finansavimo per trečiuosius asmenis) ir xi rekomendacijos ii dalis (dėl galimybių sustabdyti valstybės biudžeto dotacijos mokėjimą politinėms partijoms).

Plenarinės sesijos metu svarstant vii rekomendacijos įgyvendinimą suabejota, ar Vyriausioji rinkimų komisija turi pakankamai žmogiškųjų išteklių efektyviai politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo kontrolei.

Likusias rekomendacijas Lietuva turi įgyvendinti per 18 mėnesių, tai yra iki 2012 m. lapkričio mėnesio.

7. RINKIMŲ GINČAI

Apylinkių rinkimų komisijų sprendimai gali būti skundžiami savivaldybių (apygardų) rinkimų komisijoms, šių - Vyriausiajai rinkimų komisijai, o Vyriausiosios rinkimų komisijos Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui (toliau LVAT). Įstatymais nustatyti labai trumpi bylų nagrinėjimo LVAT terminai, taip, kad bylos dėl rinkimų komisijų sprendimų priimtų iki rinkimų dienos, būtų išnagrinėtos iki balsavimo pradžios, o bylos dėl balsų suskaičiavimo – iki savivaldybių tarybų darbo pradžios. Bylų dėl savivaldybių tarybų rinkimų ginčų nagrinėjimas LVAT yra labai svarbus ginant rinkėjų teises ir garantuojant laisvus ir sąžiningus rinkimus.

Dėl 2011 m. savivaldybių tarybų organizavimo ir vykdymo LVAT nagrinėjo 45 bylas pagal pareiškėjų skundus dėl Vyriausiosios rinkimų komisijos (toliau - VRK) priimtų sprendimų. Tradiciškai dažniausiai buvo skundžiami VRK sprendimai dėl kandidato registravimo panaikinimo, (1) pažeidus Įstatymo 89 str. 1 d. reikalavimą viešai paskelbti kandidato anketoje, jeigu jis po 1990 m. kovo 11 d. Lietuvos Respublikos ar užsienio valstybės teismo įsiteisėjusiu nuosprendžiu (sprendimu) buvo pripažintas kaltu dėl nusikalstamos veikos arba įsiteisėjusiu Lietuvos Respublikos ar užsienio valstybės teismo nuosprendžiu (sprendimu) bet kada buvo pripažintas kaltu dėl sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo, nepriklausomai, ar teistumas pasibaigęs ar panaikintas, (2) pažeidus Įstatymo 2 str. 4 d. nuostatas deklaruoti savo gyvenamąją vietą pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus savivaldybės, kurioje asmuo siekia būti išrinktas, teritorijoje ne vėliau kaip iki pareiškinių dokumentų pateikimo savivaldybės rinkimų komisijai dienos, taip pat sprendimai (3) dėl savivaldybės tarybos rinkimų galutinių rezultatų patvirtinimo, įpareigojant VRK paskirstyti savivaldybės tarybos narių vietas tarp išsikėlusių kandidatų. Pažymėtina, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas VRK sprendimus panaikino tik 2 atvejais, neturėjusiais jokios esminės įtakos rinkimų eigai. Vienu atveju VRK buvo įpareigota įregistruoti kandidatu asmenį pavėluotai deklaravusį gyvenamąją vietą kai kaltę dėl pavėluoto deklaravimo prisiėmė seniūnija. Kitu atveju paminėtinas LVAT 2011-03-21 sprendimas, kuriuo iš dalies buvo patenkintas Pakaunės krašto koalicijos atstovų V.Z, A.S, A.K. skundas, įpareigojant VRK perskaičiuoti galiojančius ir negaliojančius rinkėjų balsus 45 Kauno rajono rinkimų apygardos apylinkėse. Teismas konstatavo, kad esant tam tikrų abejonių dėl procedūrų laikymosi, Kauno rajono savivaldybės rinkimų komisijai perskaičiuojant atskirų rinkimų apylinkių biuletenius, taip pat atsižvelgiant į tai, kad minėtai koalicijai iki 6 % ribos, suteikiančios teisę dalyvauti mandatų dalybose, trūksta tik 5 balsų, labai svarbu tiksliai suskaičiuoti balsus, kad nekiltų abejonių dėl atstovaujamojo institucijų formavimo legitimumo. VRK, perskaičiavusi visų 45 rinkimų apylinkių biuletenius, nenustatė jokių esminių pažeidimų, dalį galiojančių biuletenių pripažino negaliojančiais, dėl ko Pakaunės krašto koalicijai iki 6 % ribos trūko 11 balsų, tačiau dėl perskaičiavimo rezultatų mandatų pasiskirstymas Kauno rajono savivaldybės taryboje nepasikeitė. Pakaunės krašto koalicija dar kartą apskundė LVAT minėtą VRK sprendimą dėl galutinių rezultatų patvirtinimo, tačiau LVAT 2011-04-15 sprendimu skundą atmetė, pažymėdamas, kad patys pareiškėjai stebėjo balsų perskaičiavimo procedūrą, jos metu pretenzijų VRK nepareiškė, perskaičiavimo metu buvo laikomasi procesinių rinkimų įstatymo nuostatų, teismas negali įsikišti į VRK kompetenciją, spręsdamas klausimą dėl atskirų biuletenių pripažinimo (ne)galiojančiais, o pagal Viešojo administravimo principus ta pati institucija (VRK) pati negali revizuoti savo priimtų sprendimų.

Pažymėtina, kad LVAT sustabdė 4 administracinių bylų nagrinėjimą ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą, prašydamas ištirti, ar Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 83 straipsnis, nustatantis mandatų padalijimą kvotų ir liekanų metodu, neprieštaruja konstituciniams

demokratinės ir teisinės valstybės principams, teisingumo, proporcingumo ir demokratiškų rinkimų principams, Konstitucijos 34 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 2 daliai.

Konstitucinis Teismas pripažino, kad savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas prieštarauja Konstitucijai dėl rinkimų kvotos nustatymo įskaičiuojant išsikėlusius kandidatų neįveikusius rinkimų slenkščio gautus balsus. Kad nustačius tik proporcinę rinkimų sistemą juose negali dalyvauti pavieniai kandidatai. Konstitucinis Teismas pasisakė, kad esant tik proporcingai rinkimų sistemai, kandidatų sąrašus turi turėti galimybę kelti ne vien politinės partijos, bet ir politinės organizacijos. Konstitucinis Teismas pripažino, kad pavieniams kandidatams nustatytas rinkimų slenkstis kaip reikalavimas gauti ne mažiau balsų kaip vienai kvotai – neprieštarauja Konstitucijai. Taip pat Konstitucinis Teismas pripažino, kad išsikėlusius kandidatų koalicijai nustatytas per didelis rinkimų slenkstis, lyginant su politinės partijos keliamų kandidatų sąrašu.

Konstituciniam Teismui priėmus sprendimą LVAT atnaujino bylų dėl rinkimų rezultatų nustatymo nagrinėjimą. Pareiškėjų skundai buvo atmesti. LVAT teismas pripažino, kad šiais konkrečiais rinkimų įstatymų atvejais, teismas neturi galimybės papildyti įstatymą normomis, kurios leistų perskirstyti mandatus. Be to toks perskirstymas pakeistų tik ginčijamus rezultatus, kitose savivaldybėse, mandatai liktų paskirstyti, pagal mandatų skirstymo metu galiojusį įstatymą.

8. SAVIVALDYBIŲ TARYBŲ SUDĖTIES KAITA PASKELBUS RINKIMŲ REZULTATUS

2011 m. savivaldybių tarybų rinkimuose 60 savivaldybių buvo išrinkti 1 526 savivaldybių tarybų nariai. Savivaldybių tarybų narių skaičius mažėja. Lyginant su 2002 m. buvo renkama 34 tarybos nariais mažiau, lyginant su 2007 m. – 24 mažiau. Tarybos narių skaičius mažėja mažėjant gyventojų skaičiui ir Įstatymo pakeitimu sumažinus renkamų tarybos narių skaičių mažai rinkėjų turinčiose savivaldybėse.

Paskelbus rinkimų rezultatus savivaldybių tarybų sudėtis dėl įvairių priežasčių keičiasi. Vyraujanti savivaldybės tarybos nario mandato atsisakymo priežastis – turimos tarybos nario pareigos nesuderinamos su savivaldybės tarybos nario pareigomis. Vykdydama Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymuose nustatytas funkcijas, Vyriausioji rinkimų komisija priėmė sprendimus dėl savivaldybių tarybų narių įgaliojimų pripažinimo nutrūkusiais anksčiau termino, įgaliojimų naujiems nariams pripažinimo.

2007–2011 metų kadencijos savivaldybių tarybų nariai atsisakę mandatų (iš viso išrinkta 1550 narių)				2011–2015 metų kadencijos savivaldybių tarybų nariai atsisakę mandatų (iš viso išrinkta 1526 narių)				
Metai	Atsisakė ir praleisti sąraše	Mirė	Iš viso	Metai	Atsisakė	Praleisti sąraše	Mirė	Iš viso
2007	343	3	346	2011	301	99	3	403
2008	82	7	89					
2009	35	6	41					
2010	43	7	50					
2011	11	3	14					
Iš viso	514	26	540					

Naujai išrinktos savivaldybių tarybos savo veiklą pradėjo tarybos nariams prisiekus. Priesaiką priima ir savivaldybės tarybos posėdyje iki bus išrinktas meras pirmininkauja savivaldybės rinkimų komisijos pirmininkas. Prisiekia ir savivaldybių tarybų nariais tapusieji po pirmojo naujai išrinktos tarybos posėdžio. Priesaiką šiuo atveju priima Vyriausiosios rinkimų komisijos narys. Laikotarpiu po pirmojo tarybos posėdžio iki 2011 m birželio pradžios Vyriausiosios rinkimų komisijos nariai priimti tarybos nario priesaikų vyko 37 kartus ir priėmė 56 priesaikas. Tai daug laiko ir finansinių išteklių reikalaujanti funkcija.

9. IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Svarbiausią savo funkciją – Konstitucija ir įstatymais pavestą misiją rengti ir organizuoti sąžiningus ir laisvus rinkimus, atitinkančius demokratiškų rinkimų standartus, Vyriausioji rinkimų komisija vykdyti yra pajėgi. Kitas svarbus Vyriausiosios rinkimų komisijos uždavinys – pasiekti skaidraus politinių partijų bei politinių kampanijų finansavimo vykdomas kartu su kitomis institucijomis.

Komisija savo veiklą grindžia teisėtumo, nepriklausomumo, kolegialumo, viešumo ir nešališkumo principais. Ją sudaro įvairių politinių partijų ir Teisingumo ministro bei Lietuvos teisininkų draugijos pasiūlyti atstovai. Nei vienos politinės jėgos atstovai neturi lemiamo balsu priimant sprendimus. Komisijos pirmininko balsas nulemia sprendimą tik kitų komisijos narių balsams pasidalijus po lygiai. Visi komisijos sprendimai gali būti skundžiami teismui ir yra įstatymu garantuotas savalaikis bylų išnagrinėjimas iki balsavimo dienos ar iki išrinktojo priesaikos. Šių Įstatymų nuostatų laikomasi praktikoje.

Įvertinus sukauptą pastarųjų metų rinkimų organizavimo patirtį siūloma:

1. Įvertinus kitų valstybių analogiškų organų formavimo ir veiklos patirtį, svarstyti klausimas dėl Vyriausiosios rinkimų komisijos formavimo laiko pakeitimo – komisiją ateityje formuoti ne iki, bet po Seimo rinkimų, įpusėjus Seimo kadencijai arba nustatyti skirtingą komisijos narių kadencijų pradžios laiką, skirtingą komisijos nariams siūlomiems politinių partijų ar

Teisingumo ministro ir Lietuvos teisininkų draugijos. Komisijos kadencijos pradžios pakeitimas turėtų suderinti du reikalavimus: komisijos sukauptos patirties išsaugojimo ir perdavimo, bei komisijos veiklos nepriklausomumo ir kolegialumo. Labai svarbu būtų komisijos sekretoriato administracinių gebėjimų ir profesionalumo didinimas, ypač politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo skaidrumo srityje. Dėl teisingo rinkimų rezultatų nustatymo politinės partijos tarpusavyje konkuruoja, nes vienu politinių partijų gautų mandatų skaičius gali padidėti tik sumažėjus kitų gaunamų mandatų skaičiui. Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo skaidrumo siekimas tokios konkurencijos nesukuria, yra netgi pavojus įsigalėti korporatyviniams santykiams, todėl tampa labai svarbus komisijos Sekretoriato tarnautojų gebėjimas pateikti bešališką informaciją. Tam būtina stiprinti Sekretoriato administracinius gebėjimus, taip pat ir didinti jo etatus.

2. Iki šiol rinkimų procesų kitimas vykdavo keičiant atskirus rinkimų įstatymus. Jeigu naujovė pasiteisindavo, ji būdavo perkeliama ir į kitus rinkimų įstatymus. Tačiau dėl rinkimų įstatymų keitimo etapais neišvengiamai atsiranda bei įneša painiavą tų pačių procesų teisinio reguliavimo įvairovė. Rinkimų kodeksas leistų išvengti tos įvairovės. Taip pat rinkimų kodeksas sudarytų galimybes peržiūrėti įvairių rinkimų praktiką bei ją įvairiais aspektais įvertinus kodifikuoti rinkimų įstatymus. Iki bus parengtas ir priimtas Rinkimų kodeksas, rengiantis 2012 Seimo rinkimams, yra aktualu perkelti į rinkimų įstatymą per savivaldybių tarybų rinkimus sukauptą patirtį: nustatyti kvalifikacinius reikalavimus apygardų ir apylinkių rinkimų komisijų nariams, pavesti apygardų rinkimų komisijoms tirti informaciją dėl rinkėjų papirkinėjimo, nustatyti reikalavimus rinkimų apylinkių kompiuterizavimui, pakeisti rinkėjų pažymėjimus į rinkėjų korteles ir kita.

3. Prioritetine Vyriausiosios rinkimų komisijos veiklos sritimi turi išlikti politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo skaidrumas. Yra sukurta ir funkcionuoja informacinė sistema, kurioje kaupiami ir analizuojami įvairūs politinių kampanijų finansavimo skaidrumui nustatyti duomenys:

- 1) pajamos ir išlaidos politinei kampanijai finansuoti, aukotojai – pagal politinių kampanijų dalyvių finansines ataskaitas;
- 2) politinių partijų gautos aukos;
- 3) politinės reklamos skleidimo informacija apie paskleistą politinę reklamą – politinės reklamos įkainiai, rengėjų ir skleidėjų deklaracijos;
- 4) politinės reklamos stebėsenos ataskaitos;
- 5) audito ataskaitos.

Sukaupta informacija yra skelbiama viešai ir yra svarbi nustatant politinių kampanijų finansavimą – tiek pažeidimus, tiek apsaugant politinių kampanijų dalyvius nuo nepagrįstų kaltinimų.

4. Svarbia Vyriausiosios rinkimų komisijos veiklos sritimi išlieka sankcijų taikymas paaiškėjus, kad yra pažeisti įstatymų reikalavimai, o esant pagrindo įtarti, kad padaryta nusikalstama veika – perduoti turimą informaciją teisėsaugos institucijoms.

5. Rinkimų kompiuterizavimas, informacinių technologijų galimybių panaudojimas išlieka labai svarbia rinkimų organizavimo sritimi. Rinkimų kompiuterizavimas ne tik taupo rinkimams skirtas lėšas, padeda suvaldyti informacijos srautus, bet ir suteikia naujas galimybes. Lietuvoje šiuo metu naudojamas elektroninis rinkėjų sąrašas, kuris sudaromas pagal Gyventojų registro duomenis. Todėl Lietuvoje nesusiduriama su kitose valstybėse dažna ir sunkiai sprendžiama dvigubo ar neegzistuojančių asmenų įrašymo į rinkėjų sąrašus problema. Lietuvoje į rinkėjų sąrašus perkeliama Gyventojų registro problema, piliečių nenoras ar net vengimas deklaruoti faktinę gyvenamąją vietą, tačiau tai yra žymia mažesni trūkumai nei dvigubas įrašymas į rinkėjų sąrašus. Todėl tolimesnis rinkimų proceso kompiuterizavimas yra aktualus uždavinys: naudojant internetines technologijas būtina tęsti rinkimų apylinkių kompiuterizavimą, registruoti rinkimuose dalyvaujančius rinkėjus elektroniniame rinkėjų sąrašė, kartu sudarant galimybę balsuoti kitoje tos pačios rinkimų apygardos rinkimų apylinkėje, rinkimų apylinkės balsų skaičiavimo protokolo duomenis į Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinę sistemą įvesti rinkimų apylinkėse iškart, kai suskaičiuojami balsai. Internetinis balsavimas prioritetine Vyriausiosios rinkimų komisijos veiklos sritimi galėtų tapti tik tuomet ir tik jei Seimas priimtų atitinkamą politinį sprendimą. Iki tokio sprendimo priėmimo galima kitų valstybių patirties studija, internetinio balsavimo suteikiamų galimybių analizė, nepamirštant galimų internetinio balsavimo sudaromų rizikų ir jų suvaldymo būdų.

6. Ekonominė krizė neleido įgyvendinti rinkimų diskusijų laidų tinkamo finansavimo. Lėšų rinkėjų aktyvumo skatinimo programoms iš viso nebuvo skiriama. Vyriausioji rinkimų komisija kartu su apygardų rinkimų komisijomis leidžia informacinį leidinį rinkėjams su kandidatų biografiniais duomenimis ir jų rinkimų programų nuostatomis. Dar daugiau informacijos apie kandidatus ir pilnos apimties rinkimų programos skelbiamos Vyriausiosios rinkimų komisijos internetiniame tinklapyje. Esant galimybei skirti lėšų apmokėti diskusijų laidoms ir rinkėjų aktyvumo skatinimo programai, šios priemonės gali tapti reikšmingomis organizuojant rinkimus.

7. Kandidatų nurodomi apie save neteisingi duomenys nėra paplitęs reiškinys. Tačiau kandidatų pateikiami melagingi duomenys apie išsilavinimą, mokslo vardus ar laipsnius, profesiją, darbovietę, žinomų žmonių paramą kandidatui ir kita žinoma melaginga informacija (taip pat ir prievolė informuoti rinkėjus apie teismų nuosprendžius) gausėja ir kelia pagrįstą rinkėjų pasipiktinimą. Todėl tampa aktualu pradėti taikyti administracinę atsakomybę už melagingų duomenų nurodymą kandidato anketoje.

Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininkas

Zenonas Vaigauskas

